ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకటితము - సంఖ్య ౩౮.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రకౌముది.

ఇది

గణపవరపు వేంకటపతికవి

ప్రణీతమగు

సర్వలక్షణశిరోమణిలోని వ్యాకరణ సీసమాలిక.

పరిషత్పత్త్రికనుండి పునర్ముద్రితము

కాకినాడ

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటితము.

1935

వెల 8 అణాలు.

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాల.

గ్రంథప్రశంస.

ఈగణపవరపు వేంకటపతికవి, నందవర బ్రాహ్మణశాఖకుఁ జేరినవాఁడు. ...గోత్రజుఁడు. ఆశ్వలాయనసూత్రుఁడు- ఈతని తండ్రి అప్పయార్యుఁడు, తల్లి ...మ్మ. నివాసము గణపవరము. ఇది కాశేపలీముఖ్య మని వేంకటేశ్వర విజ...లాసములో వ్రాసికొన్నాఁడు. ఏమండలములోనిదో- ఈతఁడు రచియించిన ...ములు:—

...శ్రీకరంబుగఁ బదిరెండవయేఁటఁ దారావళు ల్రచియించి ప్రౌఢిఁగన్న
...సునిమునిమీసంబు మొనయు నేఁట యమకశతకంబొనర్చి కౌశలముగన్న
...యిరువదియవయేఁట శృంగారమంజరియు నుదాహరణఁ జేసి ఘనతగన్న
...యిరువదే నగునేఁటఁ గృష్ణమల్లకథఁ జతుర్భద్రఁ జెప్పి సంతుష్టిఁగన్న
...సటియును బాలరామాయణ ద్విపదఁ బొసంగించి బహువిధ చాటుకవిత
...తిముదముగన్న నాదు జిహ్వాంచలంబు, తనివినొందదు కులదేవతావతంస
...వేంకటేశ్వరచరణారవిందమహిమ, నవనవోన్మేషపేశవర్ణనలఁగాక.
...అమరమునకుబదు [1]లభినవాంధ్రనిఘంటు కౌముది [2]కెనయాంధ్రకౌముదియును
...నయతిప్రాసలక్షణ సీసమాలిక[3] యాంధ్రప్రయోగరత్నాకరంబు
...ఖిల రేఫఱకారనిర్ణయపద్ధతి[4] మత్ప్రత్యయముల ప్రస్తారసరణి[5]
...గునిర్వదాఱుఛందములకువచనంబు[6] సమధికాలంకారసారమనుమ
...సత్కృతులు సేయు మాపేర సీకెచెల్లుఁ, గాక పెఱకవులకు నెట్లు కలుగ నేర్చు
...గార సీశక్తి యెక్కడనైనఁ గలదె, గణపవర యప్పనార్యు వేంకట కవీంద్ర.

సర్వలక్షణశిరోమణి, ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిజయవిలాసము నిందుఁ ...దు.

ఇందు మొదటిపద్యములోని వృత్తాంత మింతవఱకుఁ దెలియదు గాని ...పదానిలో నుదాహరింపఁబడిన 1. వేంకటేశాంధ్ర మను నామాంతరము ...సర్వలక్షణశిరోమణిలోని ద్వితీయోల్లాసము. రెండవది తృతీయోల్లాసము. ...ప్రథమోల్లాసములోని యొక ప్రకరణము. 4 ది యైదవయుల్లాసము మొద...ష్టది. 5-6లు దీని నాల్గవయుల్లాసములోని భాగములు. ఇదిగాక, కవితా...ము, నాయికానాయకలక్షణములు, కావ్యలక్షణము, రసప్రకరణము, శా...షప్రకరణము మున్నగునవియనేకప్రకరణము లీయుల్లాసములలో నిమిడియు

న్నవి. రెండవపద్యమున నంకములచే నిరూపింపఁబడినవి యాఱును నామమాత్రా వశిష్టము లని కవులచరిత్రయు, ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వరవిజయవిలాసపీఠికయుఁజె ప్పుచున్నవి. ఇందలి యింకొకపద్యమునుబట్టి యీకవి వసంతతిలకభాణమును వె నిఁగించినట్లు కనఁబడుచున్నవి. మొదటిపద్యమున నుదాహరింపఁబడిన తారావళు లెన్ని గలవో కాని యిందు రేఫఱకారనిర్ణయమును దారావళిగాఁ జెప్పెదనని కవి ప్రతినచేసినట్లు కన్పట్టుచున్నది. ఇట్లు బహువిషయములను దెల్పు బహుగ్రంథ ములు రచియించిన యీతనికృతులలోఁ గొన్ని పోయిన వేమో గాని సర్వలక్ష ణశిరోమణి బహువిధముల లోకమున కుపకరించు గ్రంథమని మాత్రము వచింప వచ్చును.

కవికాలమును, గవులచరిత్రమును ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిలాసపీఠిక యును సరిగ నిర్ధారణచేయలేవు. ఇతఁడు ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వర విలాసములో విన్నకోట పెద్దనార్యాదుల కావ్యాలంకార చూడామణ్యాదులను బేర్కొనుచు "సర్వలక్షణ సారసంగ్రహ, సరస్వతీవిలాస, సాత్యచింతామణి......లక్షణం బులకు లక్ష్యంబును" అని వ్రాసికొనియెను. ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము చిత్రకవి పెద్దనార్యుఁడు రచియించినదే కాని కూచిమంచి తిమ్మకవిది కాదని తలఁపవచ్చును. ఏమనఁగా- కవి తనగ్రంథముల యవతారికల యందే కాక యీసర్వలక్షణశిరోమణి యుల్లాసముల తుది గద్యములయందుఁ గూడ..."కర్ణాటతుండీర-చోళపాండ్యమండల ప్రముఖాఖిల మండలాఖండల దత్త మత్తసింధుర...రత్నాంబరాదివస్తు...నిఖిలశుభలక్షణ లక్షణకవి వేంకటపతికవి" యని వ్రాసికొన్న దానింబట్టిచూడఁగాఁ బాండ్యమండల ప్రభువులలోనాంధ్రకవుల నాదరించుటచేఁ బ్రశస్తికెక్కిన—"మండలేశ, పాండ్యమండలేశ, పాండ్యభూవిభు" మొదలుగాఁ గల విశేషణములచే వ్యవహరింపఁబడినవాఁడు విజయరంగచొక్క నాథఁభూపాలుఁడే యని పెక్కండ్రు దాక్షిణాత్యకవుల వ్రాఁతలవలనవిశ్వసింపఁదగి యుండుటచే నీకవి యతనికాలమందే, యనఁగా క్రీ. శ. 18 శతాబ్దము మొదట నుండినవాఁడై కూచిమంచి తిమ్మకవికి సమకాలికుఁడై యుండునని తోఁచును.

ఈగ్రంథములు నందందు "ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిలాసములో సరి చూచునది" యని యుండుటచేతను ఆగ్రంథము నవతారికలో నీగ్రంథములోని వేలువేలుభాగములు వేలువేలు కృతులుగాఁ బేర్కొనఁబడియుండుటచేతను నేది ముందురచియించెనో నిశ్చయించుట కవకాశములేదు గాని కవితాలక్షణము వేం

కర్ణాటాంధ్రము (ఆంధ్రనిఘంటువు) ఆంధ్రకౌముది, నిఖిలలేఖకాలంకారసర్వస్వము, షడ్వింశతిచ్ఛందోలక్షణము మొదలుగాఁ గల లక్షణములను ముందుగా రచియించి వానికి లక్ష్యముగాఁ బ్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిలాసమును రచియించి యందుఁ దాను బూర్వము రచియించిన యాయాలక్షణములను వేఱువేఱు కృతులుగాఁ జెప్పి తరువాత మఱికొన్నిలక్షణములనుగూడఁ జెప్పి యాపూర్వోక్తలక్షణము లన్నింటికిఁ గలిపి సర్వలక్షణశిరోమణి యను పేరుపెట్టి యుండు నని యూహింపఁ దగియున్నది.

గీ. వేంకటేశాంకితమ్ముగ వేంకటపతి, రచిత సర్వలక్షణశిరోరత్నకృతిని
యాఖ్యగఁ దలిర్చు నాంధ్రద్విరూపకోశ,మన నెలయు దశమోల్లాసమసమలీల.

అను పద్యమునుబట్టి యిది పది యుల్లాసములకుఁ దక్కువకాని గ్రంథ మని యాంధ్రద్విరూపకోశముతోపాటు మిగిలిన గ్రంథములుగూడ మిగిలిన యుల్లాసములలో నిమిడియుండు ననియుఁ దెలియుచున్నది.

ప్రబంధరాజవేంకటేశ్వర విజయవిలాసమును ముద్రించిన యముద్రితగ్రంథచింతామణి పత్రికాధికారులకును లక్షణశిరోమణి తెలియరాలేదు, కావుననే "యిక్కవి కృతులలో నొక్క వేంకటేశ్వరనిఘంటువు తప్పఁ దక్కినగ్రంథములు నామమాత్రావశిష్టములై యున్నవి." అని చెప్పియున్నారు. ప్రబంధరాజము నెఱింగిన కవులచరిత్రమును లక్షణశిరోమణి నెఱుఁగదు. కావుననే "రెండు మూఁడు కృతులు దక్క శేషించిన వన్నియు నామమాత్రావశిష్టము లయినవి" అని వ్రాసెను.

ఇంకను వేంకటపతికవింగూర్చి తెలిసికొనఁ బరిషత్పత్త్రిక 4 వ సంపుటము లలోఁ జూచునది. పైవిషయమును దానికి సంగ్రహమే.

ఇది వేయిచరణములుగల సీసమాలిక. సర్వలక్షణశిరోమణి పూర్తిగఁ బరిషత్పార్యాలయమునలేదు. అందుఁ గొముదిగల తాళపత్రసంపుటములు రెండున్నవి. అందొకటి యసంపూర్ణము, రెండవది పూర్ణమే గాని వ్రాఁతతప్పులు మెండు. ఈ రెంటినిబట్టి, వ్రాయించి దీనిని బ్రకటింపవలయు నని వెనుక పరిషత్కార్యాలయము చెన్నపురిలో నున్నపుడే సభ్యులు తలంచిరి. మాతృకనుండి నేనే యొక్కప్రతికను వ్రాసితిని. దానిని కొ. వేం. లక్ష్మణరావుపంతులుగారు నితరులును, సంస్కరించుటకు-దండిగుంట సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి కిచ్చియుండిరి. దానిని వారు సంస్కరింపకుండఁగనే కీర్తిశేషులైరి. వారియొద్దినుండి వ్రాఁతపుస్తకము మరలదొరకినదికాదు. అంతటితో నాయుద్యమ మప్పుడు తగ్గినది. అప్పు డప్పుడు శ్రీయుత గునుపాటి

యేనాదిరెడ్డిగారు మున్నగువారు తలంపుఁకుఁ దెచ్చుచుండుటచే నిటీవల దీనికి మరలనొక పుత్రికను వ్రాసితిని. దానిని శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు కార్యాలయ నిర్వాహకులు బ్ర। శ్రీ చర్ల నారాయణశాస్త్రిగారు పరిష్కరించిరి. అదియే యిది.

దీనివిశేషము లిదియే చెప్పుకొనుచునుగాన నీ చిన్నిపొత్తమునకు విశేషించి విమర్శనము వ్రాయలేను.

ఈసంపూర్ణతాళపత్రపుస్తకము పరిషత్పుస్తకభాండాగారములో 16 వ సంఖ్యగలది. చివర-"౮౦౦ గ్రంథము. సిద్ధార్థినామసంవత్సరము ఆవణినెల ౧౫ తేది రాచవేల్పు కృష్ణమరాజు స్వహస్తలిఖిత"మని కలదు. ఇది పుదుకోటలో సంపాదింపఁబడినది. ఈ సంపుటములో దీనితోపాటు శబ్దమంజరి, ఆంధ్రనామసంగ్రహము, అకారాదిదేశి తెనుఁగునిఘంటువు, వేంకటేశాంధ్రము, ఆంధ్రశబ్దచింతామణి యును గలవు.

కొత్తపల్లి సూర్యారావు.

విషయసూచిక.

శ్రీరామ.

ఆంధ్రకౌముది.

క. శ్రీభామానర్మోక్తిక, భాభవనిజమందహాసధాగధగ శ్రీ
శోభితశుభతత్కుచకుం, భాభోగకిలాప వేంకటాచలవాసా.

వ. అవధరింపుము.

సీసమాలిక.

శ్రీకరమ్ముగను సంస్కృతమునకును బ్రాకృతమునకుఁ గలలక్షణమ్ములు చెప్పి
తెనుఁగున నావిధమ్మున లక్షణము చేయ రాక్కుని యదియు నేరంబు గాదు
తొల్లిటిసుకవుల కెల్లను నను ధన్యుఁ గావించుతలఁ పింతె కాని యనుచుఁ
గుకవిజనాజ్ఞానఘోరాంధతమసముఁ బోఁగొట్టఁగల్గు కౌముదివిధాన
నిల మున్ను దెలుఁగున నెవ్వారెఱుంగని యాంధ్రకౌముది యనునట్టికృతిని
సీసమాలిక గాఁగఁ జేసితి నిపు డున్నకవులకు రానున్నకవుల కెల్ల
నుపకారముగ నిది యెపుడు నాచంద్రతారార్కమై కౌముది యటుల వెలయుఁ
గన నిందు సంజ్ఞాప్రకరణము మొదలుగఁ దత్తత్ప్రకరణముల్ దనరు వరుసఁ
దత్రిలింగపదంబు తద్భవం బగుటచేఁ దెలుఁ గనఁ దగె నట్టితెలుఁగు ప్రాకృ
తాభిధానముగాన నాలక్షణమ్ములు తొలుతఁ గవులకెల్లఁ దెలియవలయుఁ
దత్సమం బనఁగను దద్భవంబును నాఁగ దేశ్య మనఁగ నచ్చతెనుఁ గనంగ
గ్రామ్యంబు నాఁగను గలవైదుతెఱఁగులు వానిని వివరింతు వరుసతోడ
నది యెట్టు లన వినుఁ డబ్జాక్షుఁడు గురుండు గురువు వనమ్ము దరువన నిఁకఁ
దద్భవంబులు పొల్చు ధర్మంబు దరమంబు ద్రుహిణుండు దుగిణుండు ద్రోహి దోగి
శిఖ సిక లక్ష్మి లచ్చి లఘువు లగువు సముద్రము సంద్రము ముగ్ధ ముగుద
ముఖము మొకము ధనము దనము ఖని గని గర్వమ్ము గరువము ఘనము గనము
రోషము రోసము రుద్రాక్షము రుదురాక దాక్షిణ్యము దాకిరమ్ము
మర్యాద మరియాద కార్యంబు కర్జంబు స్మరుఁడు మరుఁడు నృకేసరి నెఱసరి
కావ్యంబు కబ్బము గంధంబు గందము యక్షులు జక్కులు యశ మసంబు
దీర్ఘిక డిగ్గియ యర్ఘ్య మగ్గువ శుద్ధి సుద్దగు శుక్రుండు సుక్కురుండు [కొమరుఁడు
హర్ష మానరుసంబు యముఁ డుజముఁడు చంద్రముఁడు చందురుఁడు కుమారుఁడు
భాషయు బాసయౌ దోషము దోసము చక్రము జక్కవ సంధ్య సంజ

స్నిగ్ధంబు నిద్దంబు శ్రీ సిరి మతి మది భగ్నంబు బన్నంబు బ్రహ్మ బొమ్మ
ఆజ్ఞప్తి యానతి యజ్ఞంబు జన్నంబు విష్ణుండు వెన్నుండు విద్య విద్దె
వైరము వేరము భారము బారము స్నానంబు తానంబు ధార దార
ద్యూతము జూదము స్థూలము తోరము సంభము కంబము ధాత తాత
భేదంబు బిద్దంబు భిక్షము బికిరము కుబ్జుండు గుజ్జుఁడు కులము కొలము
ఆత్మ యాతుమగుఁ పుణ్యంబు పున్నెంబు యత్నము జతనమ్ము రత్నము రతనము
దగ్ధ దగ్గి ద్వయము దోయి దిశ దెసయశా వీర్యంబు బీరంబు పృథివి పుడమి
శయ్య సెజ్జగు బ్రహ్మచారి బొమ్మచారి రూఢి రూడి యగుఁ జంద్రుఁడు చందు
ఢాలు డాల్ వాలము వాలు పలము పాల శల్యుఁడు సెల్లుండు సంఖ్య సంక
గుణము గొనమ్ము దక్షిణము దక్కినము కంఠమ్ము కంటము ఢక్క డక్క విధము
వితము వేశంతము వెంచ ఋక్షము రిక్క విధి విది వీథులు వీదు లనఁగ
దేశ్యము ల్దగు నింక తెంపరి పాత్రిక కఱద లదరులు చక్కటి రపాలు
మక్కువ యెరకువ పొక్కుడు రవణాలు కడిఁది యేడ్తెఱ గొండ్లి కడఁక క్రేడి
కడవన మిక్కిలి వెడ మొగి మొనకంబు పొలపంబు మఱకువ పొరి బిడారు
తివురుట వెనక్రేణి తెంకువ పూఁ పొగి వీచోపు నవి లలి విన్నఁదనము
పుచ్చడీక విలాతి యొచ్చెల పుయిలోట వదరులు మలఁత మెల్లిదము తెన్న
క్రచ్చఱ మర ప్రబ్బ యచ్చిక యనలారు సూడిద కడిపాయ బోదు లులివు
వేనవేలాకె నెవ్వీ గొచ్చె మెదరేసు గొల్లెన యుంగద మెల్లి విసివి
యోహరిసాహరి యప్పసఁబట్టియ యుఱిముఱి క్రన్నన యాల మలఁతి
యాబిడ నిరుడు నయ్యాటంబు నెమ్మోము బమ్మెర కెలాటకమ్ము కనుపు
క్రొన్నెల నెత్తమ్మి క్రొన్నన వంగుడు క్రిక్కులు వాలాయ మక్కు వాఁక
తక్కటి యేఁకట మెక్కటి బ్రుంగుడు వఱువాత వండలి వంత వఱపు
లగ్గు పల్లియ పెండి యగ్గంబరిది జన్నెపలుకులు చెచ్చెరఁ బొఱుఁడు కరి
సోబె యోడలదొంతి లేబర డెంకణా లుప్పవడం బర యోల మనలు
కరకరి సేవిరి కలువడం బన్నువ తెమ్మెర రజ్జులు దిమ్మనంగ
తత్సమ దేశ్య తద్భవములఁ గలయని తేటమాటగు లచ్చతెనుఁగ నఁ దగు
నది యెట్టులన:—నింక నలరు పేరు కొలంకు నూనెనా నాముదంబానవాలు
బండి పసర మొద్దు పండు పవ్వ పువ్వు రాక లాకులు సాకు బాఁకు మేకు
గుజ్జి మేనిక యొండ కోట వెన్నెల కొల్ల గడి పులి నెల వలి మనుఁగన ని:

గ్రామా లజాలు పురాణాలు దోషాలు శాస్త్రాలు వేదాలు నంబరాలు
గంతులు పోక్కులు గ్రద్దలు బొందలు గానాలు మొదలుగాఁ గల పదములు
వాసేవు పైర్లు రాగేసేవు నీవూను కూసుకుంటా గొంతి గుద్దరాకు
పాడేవు కాలెత్తి యాడేవు వస్తాని సూసేవు దాని కంతాసమీరె
ననుక్రియల్నోద్దలైన యవి గ్రామ్యములగు నిట్టివి తెగడునెడ నగవుతతిఁ దగు
సరవిగ దీనను సంజ్ఞాప్రకరణంబు వివరింతుఁ గలదంత కవులు వినుఁడి
ఆదులు స్వరములు నచ్చు లనఁగ నొప్పుఁ గాదులు హల్వ్యంజనాఖ్యలఁ దగుఁ
రహా, అకారము కవర్గము హాకారము విసర్గలు కంఠభవములై నలువుగాఁచుఁ
గన, ఇకారము చవర్గము యకారశకారములు తాలుభవములై యలరుమిగుల
నిఁక, ఉత్వము పవర్గ మిఁకలు నోష్ఠభవములు దంతోష్ఠభవము వకార
మొగి ఋటురషములుతగుమూర్ధభవములై యగు ౡతులసలుదంత్యములనంగఁ
గన నేత్వ మైత్వంబుఁ గంఠతాలవ్యంబు లోత్వ మౌత్వంబు కంఠోష్ఠ్యము లగు
నరయంగ యరలవ లంతస్థ లనఁ బొల్చు శషసహలూష్మాఖ్యఁ జనును మఱి ఙ
ఞమణన లనునాసికములునొ ఁఃకలిఃప లివిజిహ్వామూలభవమనంగఁ
నలయుపధ్మానీయ మనఁ దగు నీరెంపు తెలుఁగు పదములలోపలఁ గలవిఁక
నవల నజంతహలంతసంధులన సంధులు ద్వివిధంబులై పెలయు నందు
ల నజంతసంధి యెట్లన వినుం డాది శబ్దాంతవర్ణంబు తదగ్రశబ్ద
(పూర్వ)వర్ణంబుతోఁ బొందునందిన సంధి యగు దీని కింక లక్ష్యము లొనర్తు
నచ్చుపై నచ్చున్న నది యకారం బగు నెంతయుమ్మా యింతి యివియన మఱి
యాదంత మీదంత మూదంతముల మీఁద నచ్చున్నయకార మగునదినిఁ
డానవాలాయిల్లు మానిసియొక్కరుం డిందూ యనుచు వేఁడె నిందన నిఁక
నవలనిదంతము (లయి)నట్టిక్రియలకుఁ దగు కిషష్టికి నుదంతంబులకును
బైనచ్చు గల్గినఁ బవరూప మంతట నిత్యంబుగా వచ్చి నెగడుఁ గృతులఁ
గంటి కివెల్లను ఘనున కిచ్చి రనంగ శి (ఖరిణి) కెంతహర్షించి రనఁగఁ
దగిన తనకుదారధర్మపాలనలీల యనఁగఁ ద్రేతాగ్ను లేమయ్యె నాఁగ
నలయదంతముల.కే యచ్చు పైనుండినఁ బరరూప మొక్కచోఁ బరఁగునంద్రు
ముని కినుకుడిగె గంగనుకాసె చేష్టొప్ప మహిమెట్టి దెంతొరు లహియనమఱి
యాపరరూపంబె యగు నిదంతములకొక్కెడలఁ జేతిది చేతియిది యనంగ
నఖిలప్రబంధంబులందలిలక్ష్యము శ్వోశ్వేఆ యొకకొన్ని విస్తరింతు

నెమ్మెచ్చె నాఁగను దమ్మెంట్లు నాఁగను దిష్వెంత యనఁగ మదించె ననఁగ
వానిదవంధ్యజీవన మనంగ ననలజ్యోతుండ నన నిచ్చుచుండు ననఁగ
నంతం తనఁగఁబరమాత్ముండు రనఁ దామరసనేత్రలిండ్లన బ్రహ్మతఁడన
శౌరిచ్చు భక్తి వేసారక యెంతధికం బైన గురునాజ్ఞ గనుఁగొన నన
మీ రిప్పు డఁద జొమ్మికను బొత్తిది యన నేయుమేయు మన నేమేయనంగ
నెలయుచునుండు నివ్విధముగ నింక హలంతసంధులు కొన్ని యనుర వినుఁడి
అఖిలశబ్దాంతక్రియాంతనకారము ల్నిలుచును బై నచ్చు గలుగు నెడలఁ
గలుగని యెడలఁ బై కచటతపలు గల్గ నవి గజడదబలై యానకార
ములు సున్నలగుచుఁ బొల్పుగఁ దగు నీయైదు వర్ణము ల్గాకను బైని వేఱె
హల్లున్నఁ జను వచ్చు నల్లనకారము వరుస వీనికి నుదాహరణ లెన్న
రిపు నోర్చె బహుమతి నృపుచేతఁగంటివి నీకంటెఁ జతురుండు నీకుఁ దరము
నీకెన్నఁ బ్రతియు భూలోకాన లేఁ డౌర కవుల రమ్మని వేఁడు కన్వచింతు
వర్థులవీక్షింతు వఁని నివసముల నింతువనఁగ నిల్లు నెగడు నింక
రహాక్కేక్క లు ష్టవర్ణపదసంధులు గల తెఱఁగులు కొన్నింటెఁ దేటపఱుతు
నచ్చతెన్గునుడుల నంత్యము లగు డురునులులు నమమను గడలఁ దగిలెడి
తఱిని వానఁగల యుత్వము నిల్చుఁ బోవును హల్లులుపై నున్న నది యెటులన
నీమరాజులనంగ నీద్రాజు లనఁ దోడు గలిగె ననంగఁ దోడ్గలిగె ననఁగ
నూరుఁగాయ యనంగ నూర్గాయ యన జాలుఁగొప్పనా నిడుద జార్గొప్పనంగఁ
గనుపండుగ యనంగఁ గన్పండుగన ఏనువాఁక యనంగ ఏన్వాక యనఁగ
వాలుమించులునాఁగ వాల్మించులన మేలుకనె నన మేల్కనె ననఁ దగు మఱి
యొక పేరఁగూర్చి పలుకుచోడుపురుషులఁగల యుల్వమట్టుల నిలుచుఁ బోవు
గాడుపు గాడ్పనఁ గడుపు కడ్పన నొప్పు నప్పు డప్పన నిట్టు లమరుచుండు
నేరుపు నాఁగను నేర్పునాఁ దనరు నెత్తురనంగ నెత్తునాఁ బరఁగు మఱియు
నులులపై నుత్వ మట్టుల నడుమఁ దగుఁగడనులుల యుత్వ మట్ల తగదెందు
కానుపు కాన్పునాఁ గనుము కన్మన నొప్పుఁ గలను చదలన నీగతిఁ దగునిఁకఁ
బరికింపఁ బూర్వప్రబంధప్రయోగము ల్వివరింతు నొకకొన్ని వినుఁడు తెలియ
నల్లంతములకు మధ్యర్థమా నిల్లంతముల కట్ల కూర్చి పలుకుతఱిని
అగడి తగ డ్త పొగడిత పొగడ్తనా గిలక గ్లిలయనంగ మొలక మొల్క

నాఁగ మలక ప్పల్ల నాఁగఁ బలక ప్పల్ల నాఁగఁ గొఱఁత కొర్త నాఁగ నిటులు
చెరలాట చెర్లాట చెలికానిరాక నాఁగఁ జెలికాడ్రాకనఁగఁ దగునిఁక
నేకపదమ్మున కిత్వ మణఁగుఁ గల్గుఁ గొలిమి కొల్మి యనఁ దగు మఱి పొట్ట
రేను పొత్రేనన నొను మన్నెఱికము మన్నెర్క మన నిట్లమరు నవలను
దెనుఁగున నైయాలకును విరళత్వంబు వచ్చు నణంగును వయిని పైని
అయిదును నైదును దయివాఱ దైవాఱ నవు నౌను గవులు కొలనఁగనిటులు
దలఁపఁ గ్రియాపదాంతము లైన రేఫలవయి నుత్వ మంతటఁ బరఁగు నణఁగు
నొకచోట హల్లుపై నున్న రమూధవుఁగొలుతురు తలఁపుమర్గువు ననఁగఁ
దోయజకువలయాప్తులు పశ్చిమాద్రిపైఁ గ్రుంకుదు ర్వడిగనా నింక నవల
లఘువులతుదిహల్లులకును డాపలనున్న సున్న లూఁదుచుఁ దేలుచును దలిర్చు
ఘనుఁడు ఘనుండునా నినుఁగనెను నినుంగనెనన నన్నునునిన్నునని మెడినుఁడు
వులపై నకారంపుఁబొల్లల్ నిలుచుఁ బోవు నచ్చుపై నుండెడియట్టిచోట
నిన్నునెఱుంగును నిన్నెఱుంగును నన్నునెఱుఁగు నన్నెఱుఁగునానిటులఁ దనరు
నవలదీర్ఘములపై నఱసున్న నూఁదరు గూఁడు తూఁడన నిట్లు గొఱలుచుండు
నరయంగ నిఁకమీఁద నన్నకారపుఁబొల్లనూఁదఁగఁ దగు నచ్చుపైఁదగు నెడఁ
బన్నుగ నందిని యన్నేటితరఁగనా వెన్నుండు నరున. కిచ్చెన్నుదుటన
నిటుల వెలయుచుండు నిఁకజశ్వరీతులు తెలిపెదఁ బ్రథమాంతములపయుకచ
టతపలైదును గసడదవలౌ రాముంపు గనియె లక్ష్మణుఁడు సెప్పెను గురుండు
డక్కిరి భరతుండు దక్కు శత్రుఘ్నుండు వుట్టెనా లక్ష్యము లిట్టి వింక
నవల సుబంతపర్యాయంబు నేర్పడ సర్వవిభక్తులసరణి దెలుపు
దలద్వితీయయు మొద లాఱువిభక్తుల యాకాంక్ష లేనిచో నలరుఁ బ్రథమ
యలప్రథమయు ద్వితీయయుఁ దృతీయ చతుర్థి పంచమి షష్ఠి సప్తమియు నవల
సంబోధనయు నాఁగ సరవితో నెనిమిదివగల విభక్తులు వఱలుచుండు
డుముపులు ప్రథమగ నమరుసౌ నిను లనునవి రెండునుద్వితీయయనఁ జెలంగుఁ
జేత చేతోడతోఁ జెలఁగుచుండుఁ దృతీయ యావల కై కొఱకనఁ జతుర్థి
వెలయుమఱి, కతన, వలన, కంటెను పొంటె*యనఁగను బంచమియైయెసంగు
నూహింపఁ గి, కినులు, యొక్క, లొ, లొనలన షష్ఠియై చెన్నారు సరవి నింక
నిందు నందు ననంగ నిలయు సప్తమిగ నొప్పు నోరి పిలుపు సంబోధన మగు

*పట్టి.

వరుస వీనికి నుదాహరణలు రాముండు, రాముని, రాముచే, రాముకొఱకు,
రామభద్రువలన, రామచంద్రునకు, శ్రీరాఘవునందు, నోరామ యనఁగ
నవలఁగూర్చనుద్వితీయకు గుఱించి యననాహరిగుఱించని రిట్టు లమరు లనఁగ
నల చేసి యనుతృతీయకు వచ్చుటంజేసి యనఁగ రాజిల్లు వలన ననియెడి
పంచమి కలయు శ్రీవలన ననంగ లోపలను షష్ఠి కిలలోపల ననంగఁ
దనరును విషయార్థమునను వర్తించు సప్తమికి భరతవిషయమునఁ జతురుఁ
డనఁదగు నిఁకఁ దత్సమాదులకు విభక్తు లెక్కైడ్డిచందంబు లెవ్వి యనినఁ
బొల్లలును విసర్గములుఁ బోవ సంస్కృతపదములఁ దెనుఁగువిభక్తు లెక్కఁ
బురుషవాచకములై పరఁగునదంతశబ్దంబు లన్నియు నుదంతమ్ము లగును
నలయుదంతంబు లుదంతంబు లగుచోట నొకనిఁ జెప్పఁ దలంపనొదవు 'డు' వది
తోడనె యజసున్నతోఁగూడి రాఁదగు ఘనయశుఁ డనఁగ రాఘవుఁడన నిఁకఁ
గన నాంతసాంతబుఋకారాంతశబ్దాలలో నొకకొన్ని పొల్పుగ వినుండు
తగ బ్రహ్మ వేధ మాంధాత నేత నియంత హర్త కర్త మొదలైనట్టిశబ్ద
ములకు డుప్రత్యయ మలయుత్వమును రాదు ధాతధాతృఁడనంగఁ దనరునొకటఁ
దగభూర్తముఖ్యపదచతుష్టయముతుద వచ్చు నడంగు దుత్వంబు వినుఁడు
భూర్తుండుభూర్తు వృద్ధుఁడు వృద్ధు నీచుండు నీచు మూర్ఖుఁడుమూర్ఖు నెగడిరనఁగ
లక్ష్యంబు లిట్లు చెలంగును వరుసగ నింకఁ దద్భేదంబు తేర్పఱింతుఁ
గనఁగఁ దిర్యగ్వాచకపదమ్ము లొక్కెడఁ బురుషాఖ్యల వికల్పముగ డుఁవు గని
కొఱలు నెట్లన నురగుం డురగము గజేంద్రుఁడు గజేంద్రమన ఘనుఁడుఘన మన
నరసింహుఁ డనఁగను నరసింహ మన నృకంఠీరవుఁ డన నృకంఠీరవమన
నశ్వోత్తముఁడు నాఁగ నశ్వోత్తమమన నైరావతుండనఁగ నైరావత మనఁ
బక్షీంద్రుఁడనఁగను బక్షీంద్రమనఁ గోకిలేంద్రుండనఁగఁ గోకిలేంద్రమనఁగఁ
బేర్కొన మఱి వర్ణభేదములఁ దలిర్చు జాత్యేకవాచకశబ్దములను
డుప్రత్యయమె యొప్పుచుగతిఁ దెల్పెదఁ గఱినీలండు బొల్లండు నీలఁ డనఁగ
మఱి జన్నఁ డనఁగ జమ్ముండన సారంగుఁ డనఁగనిట్టు లుదాహరణములలరు
స్థావరమ్ములఁ గొన్ని సరవిఁ డువుఁగని మందరుఁడు మందరముననంగఁ బర్వఁ
తుఁడుఁబర్వతమ్ముగోత్రుఁడుగోత్రముసముద్రుఁడుసముద్రమననిట్టులుసురతరుఁడు
సురతరు వనఁ బొల్చు మఱి యీగతిని బ్రయోగములు కబ్బంబులఁగానమింకఁ
దలఁప నిదంతశబ్దముల కన్నిటికిఁ బ్రథమైకవచనంబు పరఁగ డెందు

హరి మతి వారి యన్నరవిచేఁ బ్రాతిపదికము తదర్థంబు తేటపఱుపఁ
దగ నుకారాంతపదము పురుషాఖ్యల పుత్వంబు ముత్వంబుఁ బొందుచుండుఁ
బ్రభుప్రభుండన రహిగ నిర్విధముగ గురుఁడు గురువు వాఁగఁబరఁగుచుమఱి
యీదారి నుదులు లే వెం దింక స్త్రీలింగ పదములయందు వుప్రత్యయంబె
వచ్చును ధేనువు వధు వనుగతి నింకఁ దక్కిన యులయుదంతముల కెల్ల
వుత్వంబు గల్గుఁ బోవుడు మీఁద రాహువు రాహువనా బాహువు బాహువాఁగ
మేను మేరు వనంగ నూ రూను వన రఘు రఘు వన నిల్లు పరఁగు నవలను
నరవిగ గటు పటు శబ్దముల్ రెండు ప్రకారంబు చే నొంది కటువు పటువు
నావిరాజిలు నిట్టు లావల నింకొక్కనటుశబ్దము మువ్వుల వఱలు నెటవ
వటుఁడు వటువన నీవరుస నుదాహరణంబులు తెన్న దనర్చుచుండు
నివి యజంతప్రథమైకవచనములౌ నిఁక హలంతప్రథమైకవచన
ములవి యెట్లన్నఁ దెల్పుదు నొకకొన్నింటి నరవిమీఁఱ మధులిట్ఛబ్దమునకు
మధులిహా మనఁ బొల్చు మఱియు భూభృత్పదముకుదయున్న కకారమున కదంత
మైన జత్వము వచ్చి తోన భూభుజుఁ డనఁ జెలఁగుచునుండునిట్టులనుమఱియుఁ
దెలియ శబ్దాంతహల్లులకు ద్విత్వము నుత్వమును రాఁగ వాక్స్రక్కును విరాట్టు
మధులిట్టు దిక్కును మ్రాక్షి నొప్పును గొదవ హలంతముల కెల్ల బయిను కార
మమరెను కతన నుదంతశబ్దములకైవడి లక్ష్యముల్ గనుఁడు మీఁద
విత్పదంబునకును ద్విట్పదంబునకును వేదవిదుండు నా విద్విషుఁ డనఁ
దనరారుచుండు నీదారిగ నావల నింక నాంతమ్ముల కేర్పఱింతు
ఇన్నంతములవయి నెసఁగెడుప్రథమైకవచన మిదంతాలవలెనె కృతులఁ
జక్రియు వజ్రియు శార్ఙ్గి యన్నట్టులఁ దగు నింక బ్రహ్మశబ్దంబు దక్కఁ
దక్కిన నాంతశబ్దమ్ముల కన్నింటి కొరునామధేయమై యొప్పునెడల
*మువువికల్పమునఁ గలుగుఁ బేరు గానిచో నాంతాలఁదుప్రత్యయంబె వచ్చుఁ
గృతవర్ముఁ డనఁగను గృతవర్మ యన దేవశర్ముం డనఁగ దేవశర్మ యనఁగఁ
బుణ్యాత్ముఁ డనఁగను బుణ్యకర్ముఁ డన నా రాజన్పదమునకు రా జనఁదగు
నలయచేతనముల నాంతాల న్పొక్కచోటుల ముకారవుకారములు వరుసగఁ
బొసఁగెడువిధము దెల్పుదు నింక మీఁదటఁ గనుఁగొనఁ గర్మముఁ గర్మువనఁగఁ
దవరంగ ధర్మము ధర్మువునాఁ జెల్లు నవల మతుప్ప్రత్యయాంతములకు

*డలలకు మైత్రి.

మంతుఁడనంగను మఱియు వానంతంబులకు వంతుఁ డనఁగఁ జెలఁగు నిటులు
మతిమంతుఁ డన బుద్ధిమంతుం డనంగ భాస్వంతుఁ డనఁగఁ గులవంతుఁడనఁగఁ
బరఁగు నేకాక్షరపదములఁ దక్కఁగ శబ్దాంతదీర్ఘముల్ చనుఁ దెఱఁగున
శ్రీయన హ్రీయన ధీయన స్త్రీయన జ్యాయన *రాయన మాయనంగ
నబల కామిని తను యజ్వ చక్రి యనంగ వరుసతోనివి యుదాహరణములగు
నవలను నుప్రత్యయము వచ్చుతెఱఁ గింకఁ దెలిపెడిచేసెదఁ దేట పడఁగఁ
దెలియుము స్థావరతిర్యగ్ప్రాణివాచకముల నేకవచనము మువగు
నగము పన్నగము గందము నాఁగ నిట్టులఁ గృతులందు లక్ష్యంబులెసఁగు మఱియుఁ
గనఁ బ్రథమైకవచనము కారమునకుఁ †గసుబిందుయుక్తంబు కార మొదవి
దానంబు ధర్మంబు గానంబు కదనంబు వదనం బనఁగ నిట్లు వఱలు నింక
నాశబ్దమున కొప్పు నావ ద్యోభూశబ్దములు దివి భువి యనఁ బొనఁగు నింక
భ్రమపదం బభిలాషపదము నొక్కొకచోట స్త్రీలింగరూపమై చెలఁగు నెట్టు
లన భ్రమ భ్రమము నన నభిలాష యభిలాష మనఁగ నీరీతుల నమరు మఱియు
స్త్రీలింగరీతిఁ జరిత చరిత్రము లొకచక్కిఁ దనరు రామచరిత యనఁగ
హరిచరిత్ర యనంగ నసురశబ్దము నట్ల యసుర యసురుఁ డన నలరుచుండు
దనరంగ దూతపదమ్మును స్త్రీలింగరీతిఁ జెందును హరిదూత యనఁగఁ
దెఱఁగున నేకవచనముల్ బహువచనములెగాని ద్వివచనంబు ల గలుగవు
రహి నింకఁ బ్రథమాది బహువచనమ్ములు తెలిపెడిసేసెదఁ దేటగాఁగఁ
బురుషవాచకములై పరఁగు నదంతశబ్దంబు లన్నియు నుదంతమ్ము లగుచు
బయిని దెలుంగు విభక్తు లెక్కినతఱి నని ముచ్చు దెప్పుట నలయుదంత
ములమీఁదను లుకారములు వచ్చు బహుతను రాములు భీములు సోములనఁగ
నలద్వితీయమొదలౌ నాలుగువిభక్తులు వయిచున్నతఱిని లత్వములె వచ్చు
రాములఁ గని మొచు రాముల చేతను రాములకొఱకును రాములకత
మున రాములకును రాముల సొమ్ము ననునిట్టివియుదాహరణములై వెలయునింక
సంబోధనలకు ‡అత్వంబుకలుగఁ బొల్చు జనవర జనవరుం డనఁగ బహుత

* రైశబ్దమునకుఁ దత్సమరూపములు 'రై, రా' అని సార్వత్రికము. కాని వ్యవహారమున నాలుగురాళ్ళు చేతిలో నున్నవి. అని ధనార్థమున 'రా' ఉపయోగింపఁబడుచున్నది.

† కడుబిందువు, అనఁగాఁ బూర్ణబిందువు. ఇట్టిప్రయోగములు- చింత్యములు. అ, ఖండ బిందుయుత బు కార మొదవి ? ‡ దత్వంబు.

ప్రాక్స్వదీర్ఘాంతములై యూఱ యనవచ్చు యతులార విబుధులారా యనంగ
నటుల ఋదంతంబు లందు దీర్ఘము లగు శౌరీ యనంగను శౌరి యన యు
దంతమ్ములం దుత్వ మత్వమ్ము నాత్వమూ సురగురువా కల్పతరువ యనఁగ
స్థావరతిర్యక్పదముల ముత్వముమీఁది యుత్వ మత్వం బయి యొనరుచుండుఁ
జాదనద్రుమను హంసను యన్వహి బహుళ పరవి లాంతములైన శబ్దములతు
దల లుత్వములు రుత్వములగు గోపాలురు బాలురు దీనదయాళు రనఁగ
వరుస లక్ష్యము లివి యరయంగ నింక ఇదంతముల్ బహుళ నుదంతము లగు
హారులు కవు ల్గిరు లాదియా శబ్దమ్ము లింక హలంతమ్ము లేర్పరింతుఁ
దెలుఁగులకడల హల్లులకును ద్విత్వంబు నుత్వంబు జరగూ? యొనరుఁ గనుక
త్వక్కును వాక్కును స్రక్కును బహుళతను ద్వక్కులు వాక్కులు స్రక్కు లగును
రాజన బహుళతను రాజులు నాఁ జెల్లు బహుళతఁ గొన్నిటి ద్విరూపములు విరుఁను
వేదవిత్తు లనంగ వేదవిదు లనంగ విద్విట్టు లనఁగను విద్విషు లన
భూభుక్కు లనఁగను భూభుజు లన నింక స్త్రీలింగములగు నీరెంను[illegible]వేళ్ల
దారిగా నల "హలంతాద్వా" యనెడి సూత్రభంగి హలంతశబ్దములమీఁదఁ
డాబ్వికల్పతచే నడరఁగ నలనమిత్పదము సమిత్తులు సమిథ లన మఱియు
దిక్పదంబును దిశల్ దిక్కులనఁగ నిల్లు వెలయును లక్ష్యము శ్వేత్రు చేఁజు
దగు నింక మీఁద ద్విత్వముగల్గ నణఁగంగఁ దాంతంబులవి యేకతను బహుళతను
రూపద్వయమున మరుతు మరుత్తన మరుతులు మరుత్తులన రాజిలు మఱి తగు
నింద్రజితుఁ డనంగ నింద్రజిత్తుఁడు నా పరీక్షిత్తుఁ డనఁగ బరీక్షితుఁ డన
నింక యుష్మచ్ఛబ్ద మేకత నీ యన బహుళతను మీ యనఁ బ్రబలు దానఁ
బ్రథమైకవచనాన వచ్చు వుకారంబు రహిబహుత్వమున రుకలును వచ్చు
నీ వనుచోటుల నీవనియును దనరారు నీ వీవు మీ ర్మీర లనఁగ
నెసఁగు నస్మచ్ఛబ్ద మేకత నేయన బహుళతను మే యనఁ బరఁగి ప్రథమ
నేకవచనమున కెసఁగు నుకారంబు బహువచనమున ము వచ్చు నవల
నరయ నా, మా, యన నఖిలవిభక్తుల నేకత్వబహుతల నెసఁగు వరుస
నే ననుపలుకున కే ననఁగా వచ్చు మే మనుపలుకున కే మనఁదగు
భూమి నే నేనన మే మేమనఁగ నొప్పుఁ గవిరాజు లివి తెల్ప గనవలె నిఁక
నరయంగఁ బంచవిధాంధ్రశబ్దములలో దేశీయముల నచ్చతెనుఁగులందు
ఫరవిగా నేకవచనబహువచనముల్ వివరింతుఁ గొన్నింటి విశదముగను

గనుఁడు తిర్యగ్వాచకపదమ్ములందునఁ బరఁగు నొక్కెడను ముప్రత్యయంబు
వారువ మనఁ బారువ మన నుదాహరణంబు లీక్రిఁ దనర్చు నవలఁ
దెలుఁగుల దేశ్యాల నల ప్రాతిపదికంబె ప్రథమైకవచనమై పరఁగుచుండుఁ
గలువ వలువ నాఁగ గడి మడియుఁగను జెఱువు హరువునాఁగఁ జెలికపాలఁకు
ఎమ్మె గేదెయు గాదె తమ్మె దివ్వె యనంగ మల్లె యొల్లె యనంగఁ జెల్లు నవలఁ
దగఁ బసి సోలముంత మొదలౌ నుడుగుల బార మూర మొదలౌ పేరులందు
నల మొఁడుప్రత్యయం బటసున్నతోఁ బ్రమాణార్థసూచకములై యమరుచోటఁ
బడెఁడు సోలెఁడు ముంతెఁడునాఁగ బారెఁడుమూరెఁడునాలక్ష్యములగునుమఱి
అచ్చు తెరుఁగున నదంతపురుష వాచకపదమున నువు వికల్పత తగి
వరుసగ-పాప పాపఁడు గొల్ల గొల్లఁడు మూల మూలఁ డన నీయూర్జిఁ దనరు
నవల నుదంతములందు ఁడుప్రత్యయము తగి చెలువుఁ డనఁ బొలుచు నొకట
బహువచన మగు లు పరమైన పూర్వవర్ణముల కుత్వం బిదంతముల వచ్చు
నరి యనేకవచనమువందు లుకార మమర బహువచన మగు నరు లన
నిఁక మీఁద నొకకొన్ని యేర్పఱుతు వినుండు రహికెక్క మీఁదక్కరముల చేత
బరఁగు నిదంతశబ్దంబుల నడిమియక్షరముల యుత్వంబు గలిగనేని
గనఁ దుది నడిమి యికారమ్ములకు రెంటి కుత్వంబు వచ్చి బహుత్వమునను
గలుములు ములుకులు గనులు నా నిట్టు లక్ష్యములవ్వునఁ దెలంగు నవులఁ
గొల ననుశబ్దముకు గో ననుశబ్దముకు లలి బహువచనమ్ములకు గులు గని
కొలనులు కొలఁకులు గోనులు గోఁగులు నానొప్పు మఱి పేరు మీను చేన
న నివియు బహువచనముల లుత్వము వచ్చి పేలునా మీలునా జేలనఁ దగుఁ
గనఁ బెండ్లి యన్పదమునఁ గల లత్వంబు వికల్పమై పెండిల స్పరణిఁ దనరు
బహుత నిం డ్లనియెడిప్రత్యయం బది చెంది పెండ్లిండ్లు నాఁగను వెలయు నవలఁ
బల్లు నిల్లనుచోట బహుతను బిందుపూర్వకముగా డులువచ్చి పండ్లు పందు
లిం డ్లిండు లన నిట్టు లెసఁగును మఱి యచేతనము లైనట్టిశబ్దముల కెల్ల
బహుత నట్టులు డులు వచ్చి కండ్లును ముండ్లు ననఁగ నీరీతుల నమరు మఱియు
వినుఁడు విల్లనునచేతనశబ్దమున కెన్న బహుత డులులు రెండు వచ్చు నెడల
విండ్లన విండులు విల్లులు నాఁగను సూత్రయంబున రూఢిగాంచు
డుటులపై యచ్చు లుండును బోవుఁ బాడులు పండ్లునాఁ జెండులు చెండ్లనంగఁ
దేఁటులు తేండ్లునా బోఁటులు బోంట్లునా నెగడుఁ జుండిఁక చేయి నేయి వాయి

యనెడు పేరులతుదలను బహువచనమ్ములఁ దులువచ్చుఁ గనుండు లక్ష్యములను
జేతులు నేతులు నాతు లన్నట్టుల నావల నంత్యములైన డురులు
లకు లుకారము వచ్చు డత్వాది శత్వమాఁ బై యున్న యుత్వంబు వాయు నొకట
వినుఁడు త్రాడులు త్రాళ్లు పేరులు పేళ్లు కాళులు కాళ్లు నాఁగను వెలయు త్రాయి
వేయి రేయుల వ్రాయి నాయుక్తు లట్టుకౌ త్రాలు వేలును రేలు వ్రాలనంగ
నిఁక నేకవచనమ్మునకు బహుత కొకవగ ననుర డాలు కేలనఁగ నిరులు
పాలు చాలన నిట్లు పరఁగు ధాన్యములపే ళ్లనుములు జొన్నలు నాళ్లు వడ్లు
గోదుమ లులువలు కొఱ్ఱలనఁగఁ జెలియలు కోడ లా ల్లుఱఁద లనుపదము
లతుదలఁ ద్రులు వచ్చులరుఁ జెలియంద్రు కోడంద్రు నాంద్రు నుఱఁదంద్రు నాఁగ
నావలను మొగలిపూవులు దక్కను దీవెలం దరుల వర్తిలెడి పేళ్లు
వానిపూవులయందు వర్తిల్లు బహుతను మల్లెలు సంపెగ ల్లొల్ల లనఁగ
నిఁక మీఁద నొకకొన్ని యేర్పరించెద లెస్స యరయుఁడీ వాఁడు వీఁడన నివిబహు
వచనములను వాండ్రు వారు వార లనంగ వీండ్రు నా వీరు నా వీర లనఁగ
నీరీతిఁ దనరారు నీశబ్దముల కెల్ల బహుతను ద్రురు లివి వచ్చు నిటుల
గాఁడు నకును గాండ్రు గారు నాఁ దగు పాళెగాండ్రు నాఁగను పాళెగార నంగఁ
గొండ పోఁదండ రేయెండ చంద్రను శబ్దములను బహువచనమ్ముల లు వచ్చి
గొండ లనంగఁ బొందండ లనంగ రేయెండ లనంగను జంద్ర లనఁగఁ
దగుఁ గూఁతుర నెడి శబ్దమునకు రుత్వంబు తొలఁగును నిలుచు గూఁతురును గూఁతు
కూఁతురు ల్గూఁతులు కొఱలును రన నిట్టు లిఁక ద్వితీయ విధంబు లేర్పరింతు
నాదేశముల నగు నలయుదంతములకు స్వాభావికోదంత శబ్దములకుఁ
బురుషాఖ్యలగుచోటఁ బొసఁగు నిన్ నులు రెండు రాముని గాంచెను రామునరసె
శంభుని నడిగెను శంభు నర్థించెనా వరుసతో నివి యేకవచనము లగుఁ
బారి నుదంతంబులు పురుషాఖ్య గానిచో భువి నకారపుఁ బొల్లునువు ను నిలుచు
నజరభూమీజము౯ హారిహాయధేనువు నడిగెఁ జెట్టుం గట్టు నడుగఁ దనఁగ
నలయిదంతముల నదంతమ్ములను నట్ల పొసఁగు నకారంపుఁ *బొల్ల రొకటి
శౌరి నీక్షించెను శౌరిఁ గనుంగొనె నతివ నారసె బ్రహ్మ నడిగె ననఁగఁ
దగునుదాహరణము లగు నిఁకిట సకర్మకములైన క్రియలపైఁ గలిగెనేని
గన నచేతనవాచకపదముల ద్వితీయ లొకచోటఁ బ్రథమలై యొప్పుచుండు

* పొల్లయని యదంతరూపము కూడ నీకవి కిష్టము. అది యుచితమును గావచ్చును.

బలుఁడు సొమ్ములుఁ దాల్చెఁ జెలులు కోకలు గట్టి రిన సూత్రమిన్నుదన్నె నన మఱియు
వలనకర్మకములై పఱల నారీతుల గిరు లొప్పె ననఁ దరు ల్వ్రీఁగె ననఁగ
నగునిట్లు యిఁకఁ దృతీయకు వివరించెద స్థావరతిర్యక్పదములు విడిచి
కనఁ దృతీయాదులకును లోనుగాఁ బురుషాఖ్యపదముల పైయక్షరముల
తుదలయుత్వములపై నొదవు నికారము వహి వికల్పమ్ముగ వచ్చుఁ గృతులఁ
దగుకివష్ఠికి నిత్వ మగుఁ గుషష్ఠికి నత్వ మమరుచునుండు నీక్రమము వినుఁడు
సోమునిచేతను సోముచేత ననంగ గురునికొఱకు గురుకొఱకు ననఁగఁ
గేశవునివలనఁ గేశవువలననా నజుని కజునకన నలరుచుండు
నావల మఱి తృతీయావిభక్త్యర్థంబున మయి మై యనునుడు లమరు వినుఁడు
మానివర్యులఁ బ్రీతిమయి నొప్పు హరుఁడనహరిభక్తిమైఁ బొల్చునభవుఁడనఁగ
నిఁకఁ జతుర్థి వచింతు నేర్పడ రామునికై రాముకొఱకనంగ మఱి యవల
నరవిఁ జతుర్థికి షష్ఠి వచ్చును బ్రాహ్మణునికి దానం బిచ్చె ననఁగఁ బ్రాహ్మ
ణునికొఱకిచ్చె నంచు నెఱుంగఁ దగు మఱి వేంకటాచలపతి కంకిత మన
నాహరికొఱకు సమర్పితం బనుటయే పాద్యంబు వేదాంతవేద్యున కన
దండితరాత్మసాధ్యత్మునకుఁ బ్రమొక్కు లనఁగ నిట్టివి చతుర్థ్యర్థము లగుఁ
బయినిబంచమికిఁ బొంటెయనంగఁ దనరారు బుధుఁడెవ్వఁడు నలువపొంటె ననఁగఁ
గృష్ణునికంటెను గృష్ణుకంటె ననఁ నింక షష్ఠిక్రమం బేర్పరింతుఁ
దగునుకారాంతశబ్దములకు కునులు పై నగునెడల నకార మాది నిల్చు
ననుటచే నలిబలమున కింద్రజిత్తునకును దేవగురునకు ననఁ దగు నిఁక
వరుసఁ బెండ్లామునకు వంతుకు రాజునకుఁ గైలాసమునకుఁ బ్రయోగములు గలవు
మొనయఁగ నలిబలమునకు నింద్రజిత్తుకు ననియిట్లు ముకుతుకు లమర వెందు
వహికినులకు నలవడు నకారపుఁబొల్లు లుండుఁ బో నచ్చు పైనుండునెడల
మునికి నెనయె మునికెనయె తనకు నెనయె తనకెనయె నాఁగ నిటుల నవల
నల ప్రాతిపదిక ముదంతంబు గానిచోఁ గుకినుల కాది నెక్కొనదు నత్వ
మచలకు రమకు నృహరికి గిరికి నాఁగ వరుస నిట్టుల నుదాహరణము లగు
షష్ఠి కొక్కెడ విశేషణములఁ బ్రథమలౌ ఘనభుజాబలుఁడు భీముని కనంగ
నమితబలుఁడు కౌరవాధీశున కనంగ-నింక సప్తమి తెఱం గేర్పరింతుఁ
బురుషాఖ్యల నుదంతముల కేకవచనంబు గయినుండిన ని వికల్పముగ వచ్చు
నానికారము రానిచో నకారము వచ్చు హరునియందు హరునం దనఁగ మఱియు

నప్రాణిపదములయందుఁ దిర్యక్పదముల నేకవచనంబు గలుగఁ బైన
నినలు రెండును రాక దనరుఁ బలకయందు నవనియందనఁ బక్షియందు నంచ
యందన్న యట్టు లుదంతమ్ములైనచో నమరు నత్వము వికల్పమున వినుఁడు
హరువునందుఁ జెఱువునం దన హరువందుఁ జెఱువందునన్నట్లు చెల్లు మఱియుఁ
బసువునందు ననంగఁ బసునందు ననఁ దేలునందుఁ దేలందు ననంగ నవల
సతిసప్తములు గల్గు జాడలయందు సప్తము లెల్లఁ బ్రథమరూపములు దాల్చుఁ
జుక్కలు వరుసఁగా తోరణగండ్లరా హరి యజ్జునకుఁ బ్రాపగుచునుండ
నన మఱి హరి వెలయ నసురాళి పొలియు నిలఁ దనరఁగ గొప్పమలయ ననఁగ
నుగ్రునిభక్తిసేయుఁడు ధనమిచ్చుఁడు రసికులకు ఫలంబు లొసఁగుఁడు నన
నరవి నిట్టివి సతిసప్తములై యొప్పు నింకఁ దద్భేదంబు లెఱుకపఱుతుఁ
గాలవాచకముల కడల సప్తమికిఁ బ్రథమ వచ్చు రేమొలంత నిమురగనెఁ
బగలు మ్రొల్లవియుండెఁ బడఁతులతలమిన్న యెసఁగు వర్షాకాల మెట్టిదొరలు
దండు వెడల రన ధరణీధవుకుమారుఁ డేఁడాది చదివెఁ గావేరిపరువు
నెలవర్తిలునదినా నెలదినాలగు సీత యనఁగ సిక్రియ నుదాహరణము లగుఁ
దెలియ నచేతనమ్ముల సప్తమికిఁ ద్వితీయకు తృతీయము వచ్చు నది యెటులన
వని నున్నది మదేభవార మనులఁ దనయసిని జన్మగఁజేసె నంగన మెయిఁ
గలప మలంచెను బలిమి నసురగెల్చె ననునిట్టు లక్ష్యము ల్గనుఁడు సుకవు
లచ్చతెనుఁగున నప్రాణివాచకోదంతములపయి సప్తమికి మఱి తృ
తీయకు నగ్ వచ్చుఁ దెలియ నాదేశమై కొమ్మన న్నిల్చెఁ గొంగునను విసరె
ననఁగ నిట్టుల నుదాహరణంబు లగు మఱి యప్రాణివాచకోదంతముల నె
కన్ను వెన్నను జన్ను మిన్నను నుకులకు గుంట వెంటను జంట మింటననఁగఁ
జనుఁ ద్వితీయను బంచమిని సప్తమిని నొక్క రూపమగా లక్ష్యముల్ రూఢివినుఁడు
చెలికంటఁజూచెను చెలికంటఁబొడమెను నిదికంటఁగాటుక నిడియె ననఁగ
వెలయుచునుండు నావల మఱి యప్రాణివాచకాదంతశబ్దములపయి నె
సఁగుతృతీయకును బంచమికి సప్తమికి నుకారము వచ్చు లక్ష్యములు వినుఁడు
తరలాక్షి బాహులతం గట్టెఁ జెలువుని లతను విరుల్ వుట్టె లతను జివురు
తగు నన నికి ఇదంతముల నాత్రి విభక్తులందుఁ బొల్లునకార మల నికార
మమరంగ వచ్చును వినుతియుం డసిని దెగటారె నసిం దెగటారె ననఁగఁ
గ్రొంచము తొలిని రాయించలు వెడలెనాఁ గడలి శుద్ధిరఁజెందెఁ గంసవైరి

యనఁగ నిట్టుల నుదాహరణలు తగు నింక స్థావరప్రాణివాచకము లగుచుఁ
దగు నుకారాంతశబ్దము లకారాంతము లగు పంచమీతృతీయలను సప్త
మి నల బహుత నేకతను రెంట ను జెలంగు గట్లనువచ్చెను గట్లవచ్చె
ననఁ జెలి వ్రేలఁ జూపెను వ్రేళ్ళఁ జూపెనా నొకయూరనిలుచు వాఁడూళ్ళనిలుచు
నన నింక నీరు గోరును నోరని యెడి శబ్దము లదంతంబు లౌతఱిని రేఫ
లకు టకారములు వాలాయంబుగా వచ్చు నీటను గోటను నోట ననఁగ
వీడు త్రాడును గోడు గూఁడను శబ్దముల డకారముల టకారములు వచ్చు
వీటఁ ద్రాటను గోట గూఁట నాఁదగు నింక నావలఁ గిక్ పరమైనయెడను
బూర్వమైన టకారముపయి ద్విత్వమువచ్చి యేటికి నేఁటికి నేఁటి కనఁగఁ
దనరాయుచుండు నుదాహరణము లిట్లు క్రమమొకింతయుఁ దప్పక నిఁక నవల
వహిని నచేతనవాచక స్త్రీలింగములకు విశేషణా లున్నపుంస
కములునై నరిల్లుఁ గనుఁగొనుం డిఁక లెస్స హరిదృష్టి భాగ్యదాయక మనంగ
వెన్నునిసభ మణీవిలసితం బన నింకఁ దెలుఁగుబహువచనములకుఁ బ్రాణి
పదము వెలిగ నేకవచన మది విశేషణమయి తగు హరిగుణములు ఖ్యాత
మనఁగ నవ్వ్షరంబు లధికంబన వడగండ్లాస్యస్రవత్ఫేన మయ్యె ననఁగ
నావలఁ దెలుఁగున నవ్యయాలయినట్టి పదములు కొన్ని యేర్పఱుతు వినుఁడి
యప్పు డిప్పుడు గాన నచ్చట నిచ్చట నక్క డిక్కడఁ గాక యాడ యీడ
మఱియు వేమఱు పలుమఱు గావున నటుగనక వెండి క్రమ్మఱ నాఁదగు నిఁకఁ
దెలుఁగున నొకకొన్ని స్త్రీ ప్రత్యయంబులు తెలియఁజెప్పెద సత్కవులు వినుండు
మొదలను గుణపదముల నెనయుచు మీఁద నాలున్న దానికి రాలు వచ్చు
రేఫ కచ్చునకును గృతుల నొక్కొక్కచోట యతులు వికల్పాన నమరియుండు
జవరాలు గొడ్రాలు చదురాలు ముద్దరా లనఁగ నిల్లా ల్వెలయాలు దక్క
నవల నాఁడను ప్రత్యయము వచ్చి వగలాఁడి చిన్నెలాఁడి యనఁగఁ జెలఁగు నింక
నలకత్తె యను ప్రత్యయము వచ్చి సొగసుకత్తె వెలకత్తె చెలికత్తెయనఁ దనరు
నంత ఎత ప్రత్యయము వచ్చి గుబ్బెత కొమరెత యనఁగఁ దగును మఱి యెఱు
కెత చాకెత తిరుమాలెత బోయెతన వయోజాతివాచకముల సరణిఁ దనరు
నవల సాని ప్రత్యయము వచ్చి యేలికసానినా మంతరసాననఁ దగుఁ
బూవుఁబోఁడి మెఱుంగుఁబోఁణినా సుకుమారతను మనోహరతను దనరి రెండు
ననువుగ మతుబర్థమున నిపాతము లగు రహికెక్క నిటువంటి ప్రత్యయముల

నాద్యచ్చులను యతు లమరింపరాదింకఁ గారకములు తెల్పుతీరులు వినుఁ
డవలను గ్రియకు హేతువనంగఁ దగునది కారక మనుపేరు గాంచు నదియు
రహిఁ గర్తృకర్మకరణసంప్రదానముల్ కడునపాదానాధికరణము లని
యాఱువిధమ్ముల నగుఁ గారకమ్ము లవియె త్రయోవింశతివిధములఁ దగు
కర్తృకరణకారకములయందుఁ దృతీయ కర్మకారకమున కడుద్వితీయ
రహిసంప్రదానకారకమునందుఁ జతుర్థి దారిగా నలయపాదానకార
కమున బంచమి యధికరణకారకమున సప్తమి దగు వరుసఁగ నెటు లన
నీవఱ కెవ్వ రీత్రోవ గాననియది తెలివిడిఁజేసెదఁ దెలియుఁడింకఁ
గడువేడుక స్వతంత్రకర్తయు హేతుకర్తయుఁ గర్మకర్తయుఁ దగ నభిహిత
కర్త యనభిహితకర్తయు నని కర్త యైదుతెఱంగుల నలరు నందు
ఱేఁడిల నేలుచున్నాఁడనఁగ స్వతంత్రకర్త యగుచు లెస్స గానఁబడియె
వినయవంతులు హితంబునుబొందుదురు వారిఁ బొందించుహితమునుబుద్ధిమంతుఁ
డనుచు నీలాగున ననువొందఁ జెప్పిన స్ఫూర్తిగా నిది హేతుకర్త యయ్యె
హీనులదోషము ల్తానె కప్పడు నని రహిదోషపదము కర్మంబులేక
కర్తతానే యయ్యెఁ గనుక లెస్సగ నిది కనుఁగొనంగాఁ గర్మ కర్త యయ్యె
గొనకొని సూపకారునిచేత నన్నంబు పక్వంబుగాఁ జేయఁబడియెడు నని
యన్నంబు ప్రథమమై యలరెను గనుకయభిహితకర్తయగుచు వెలయుచుండు
వండు సువారంబువాఁ డన్న మనఁగ నీకరణి యనభిహితకర్తగు నిఁకఁ
గర్తకుఁ గ్రియచేతఁ గడునిష్టముగఁ బొందఁ దగినదిఁ కర్మాఖ్య దనరు నదియె
ఈప్సితకర్మ మనీప్సితకర్మంబు నలయీప్సితానీప్సితాఖ్యకర్మ
మకథితకర్మంబు స్వకర్తృకర్మం బభిహితకర్మం బనభిహితకర్మ
మనుచుఁ గర్మంబు సప్తాహ్వయంబులచేతఁ దగుఁ దెల్పెదను వరుసగ వినుండు
జనపతి యన్నంబు సాపడియెడు నన నీప్సితకర్మాఖ్య నెసఁగుచుండు
మును మూర్ఖుఁడు విషంబుఁదినియె ననఁగ నిది యయ్యనీప్సితకర్మయగుచుఁ దనరు
దొరకొని బాలుండు దువ్వగప్పినపాయసాన్నంబు మెసవెడి ననఁగ నిదియె
యీక్షింప నీప్సితానీప్సితకర్మాభిధానంబుచేతను దనరు మిగుల
నా దేవదత్తుండు యజ్ఞదత్తునెఱగొంగడి నడిగెడి నని వడిగ రెండు
కర్మంబు లునుప నకథితకర్మం బగుచుండును గృతులందు నూహసేయ
మూర్ఖ శిష్యుఁడు గ్రామమునుగూర్చి పోయెడిని గురుండు తచ్ఛిష్యునిమదినిఁడలఁ

పుచు గ్రామమునుగూర్చి పోఁజేయుచున్నాఁ డనిన శిష్యుఁ డలకర్తను గనియెను
గనుక నిట్టిది కర్తృకర్మనామంబుచేతను దనరారుచుండును గణింప
శ్రీయజ్ఞదత్తునిచేఁ జాఁప నడి నల్లఁబడుచున్న దనఁ జాఁప ప్రథమమైన
కతన నిదియె యభిహితకర్మనామధేయంబుచేఁ బొల్పుగ నలరుచుండు
యజ్ఞదత్తుఁడు చాఁప నల్లుచున్నాఁ డనుకరణి యనభిహితకర్మ మయ్యె
నల క్రియాసిద్ధియం దత్యంతసాధనం బౌనది కరణాహ్వయ మగు నదియె
గణనగ బాహ్యకరణము శారీరకకరణ మని కరణంబు ప్రబలు రెండు
తెఱఁగుల నెట్లన్న దేవదత్తుఁడు కత్తిచేతను జక్కనిచెట్టు నఱకు
చున్నాఁడనఁగ నిది యూహింప బాహ్యకరణ మగుచుఁ దలిర్చు రహింకెక్క
శ్రీశుండు కన్నులచే రూపమును గ్రహియింపుచున్నాఁడన నిట్టి దెల్లఁ
బఱికింప శారీరకరణాభిధానంబు చేతను మిగుల రాజిల్లు నింక
నీవి యొసంగుట కెవ్వాని గోరు నాతఁడె సంప్రదానాభిధఁ గను నదియు
మఱి ప్రేరక మ్మనుమంతృక మ్మను ననిరాకర్తృక మ్మని రహిగ సంప్ర
దానమ్ము త్రితయవిధము లగు నెట్లన గురుపుణ్యుఁ డగ్రజుకొఱకు నావు
నిచ్చుచున్నాఁ డన నిదియె ప్రేరకసంప్రదాన మగుచు లెస్సఁ దనరు మహిని
ఋషిరాజటు తెరువరికిఁ జెట్టునీడ యొసంగుచున్నాఁ డన సరవిగ నిది
యనుమంతృసంప్రదానాభిధానంబుచేతను రహికట్టియుండును దలంప
నరుఁడు హరికొఱకు విఱియిచ్చుచున్నాఁ డనఁగ నిది పఱికింప నాఁడెమమర
నల యనిరాకర్తృకాహ్వయసంప్రదాన మగుచుఁ దగుఁ బ్రబంధముల నింక
నొకచోటునుండి వేఱొకచోటి కరుగుట గానిపించిన నపాదాన మగును
జల మచలం బని యల యపాదానంబు రెండు పేరుల నొప్పుచుండు నందు
కాతు కదలెడి గుఱ్ఱమువలనఁ బడుచున్నాఁ డన దీనిచందము గణింపఁ
దగుఁ జలాపాదాన మగుచు నీలాగున నెసఁగుచు నుండును గృత్తులలోన
నొగి యజ్ఞదత్తకుం డూరనుండియుఁ జనుదెంచుచున్నాఁ డనఁ దెలియ నిదియె
నలువుమీఱ నచలనామకాపాదాన మనుచుఁ బొల్పెసఁగుఁ గావ్యములనింకఁ
గడుఁ గ్రియఁ జెందిన కర్తృకర్మముల యాధార మధికరణమౌ రహి నిది
యలయభివ్యాపక మనఁగ నౌపశ్లేషికం బన వైషయికం బనంగ
నవల సామీపికం బన నధికరణము నలు దెఱంగు లను జెన్నలరు నందు
నువ్వులయందున నూనె గల దన నిది యె యభివ్యాపకాధికరణ మగు

గురుఁడు మంచమునందుఁ గూరుచున్నాఁ డన నల్ల యౌపశ్లేషికాధికరణ
మగు బ్రాహ్మణుఁడు గావ్యమునందుఁ గుశలుఁడౌ నన నిది వైషయికాధికరణ
మగును ఘోషముఁ గంగ యం దన సామీపికాధికరణ మగు నవల నింక
నదె మొదలిపదము తుదియక్షరమ్ముతోఁ బెఱనుడిమొదలియక్కరము గదియ
నదికించిన సమాస మండ్రు కోవిదు లందు నంధ్రభాషకుఁ జెల్లు నవియు వినుఁడు
తత్పురుషము కర్మధారయమును బహువ్రీహి ద్విగువు ద్వంద్వవిధము నవ్య
యీభావ మనఁ దగి యిత్తిగఁ దెఱఁగుల నమరు సమాసము లవియె యరయ
వింతమీఱఁగఁ బంచవింశతివిధములఁ బరఁగును దెలిపెద వరుస మీఱ
రహిఁగ నుత్తరపదార్థ ప్రధానం బయి తత్పురుషం బది తనరుచుండు
ననువొంద నన్యపదార్థ ప్రధానమై యొప్పు బహువ్రీహి యెసఁగుచుండు
నమరంగ నుభయపదార్థప్రధానమై ద్వంద్వసమాసంబు వఱలుచుండు
నరయంగఁ బూర్వపదార్థప్రధానమై యవ్యయీభావ మొప్పగుచునుండు
పయిమెయి నడుగుమెయి యన నివి ప్రథమాతత్పురుషములై మలయుచుండు
దట్టిమోపరి కొండతాల్పరి యన ద్వితీయాతత్పురుషములై యలరుచుండుఁ
జేయీఁతయన దొంగచిల్లర యనఁ గత్తినఱకునాఁ బలుగంటినాఁగ గోటి
జీర యనఁగ రాచపోరునా నివి తృతీయాతత్పురుషములై యమరుచుండు
వలపుతిలక మనఁ దలుపుపలక యన గడియమ్రా నన మంచుకాటుక యనఁ
దేలుమందనఁ బాముమూలిక యనఁ జతుర్థీతత్పురుషమయి తేజరిల్లు
మోమోట మనఁగను బాముబీ తనఁగ నెత్తురుకళ యనఁగఁ గిత్తుబయ మనఁగ
ఖ్యాతి నన్నియుఁ బంచమీతత్పురుషనామమున వెలయుచునుండు ననువుమీఱ
దొరతీవి యడవిజోదులు రాచకొమరుండు కందోయి పూఁదావి కల్వదండ
పగడాలగని ముంపుగము లనంగ షష్ఠీతత్పురుషములై చెలువుగాంచుఁ
దగ మఱి షష్ఠ్యర్థతత్పురుషములంచుఁ గర్మధారయములఁ గన్గొనంగ
నలవిశేష్యపుఁబద మాత్యముకారమ్మునకుఁ బునాదేశ మంతటను వచ్చు
హల్లుపై నుండిన నచ్చుపైనున్నఁ బుటాదేశ మమరు నెట్లనిన వినుఁడు
వాదపుఁబాతంబు జూదపునవ్వు సున్నపురాగు సున్నపుద్రం గనంగ
ముత్తెపుంబాపట ముత్తైపాప టన నెయ్యపుటాదరమ్ము మోదపుటలుకన
వేలుపుటింతి నా వేల్పుటా వన నందలపుటను సన నిట్లు లక్ష్యము లగు
నిఁకఁ బుట్టాదేశ మొక్కెడ లే దుదంతాల మిన్నేఱు మొగమంద మన్నయట్లు

రూఢి షష్ఠీతత్పురుషములం దుత్వ మంత్యమునందుఁ గల్గు పదములపైని గలిగిన కచటతపలకు జశ్త్వము వికల్పముగ నొక్కొకచోట వచ్చు వినుఁడు పువ్వుఁబాళె నాఁగను బువ్వుఁబాళె యనఁ బువ్వుంబాళె యనఁ ద్రివిధంబులఁ దగ ములుఁగొన పలుదీపుఁ ముకుఁజెఱమలు రేఁగుఁబండ్లన నిట్లులఁ బరఁగు మఱియు షష్ఠ్యర్థతత్పురుషమునందుఁ గొన్ని పేళ్లకు జశ్త్వ మది వికల్పగతి రాము పాముకోఱ యనంగ వేముతీ వనఁ బలుకుసురు తీరనఁగ ముక్కుచెమట యనఁ జను, కను, నా నిట్టి శబ్దములతుదల నెఱసున్న దగు నూఁద నెగడుఁ దేల నఱసున్నయై యుండు నరయంగఁ బైని హల్లానఁ బలసంధిసేయఁ గనెడితఱి షష్ఠ్యర్థతత్పురుషను జనుంగవ యనఁ జన్నుంగవ యనగఁ జనుఁగవ యనఁ గన్నుంగవ యనంగఁ గన్నుఁగవ యనంగఁ గనుఁగవ యనఁగ నీకరణి మఱియు నీరెండుశబ్దము లేకాక్షరములైనఁ బయినుకారము పోల్లయయి తనరును సున్నగా దెటువలె శోధించిచూచిన నవల హల్లుల జశ్త్వ మగును సంధి ఘటియింపఁ జన్గవ కన్గవ యనఁదగు దీనికి బిందుయతి యిడఁ జెల్ల దేకాక్షరముల కొక్కెడఁజెల్లు నీరెంట రెండక్షరమ్ముల నుం*డలయతి యవల జక్కవకవ యనఁదగునట్టి త్ర్యక్షరములకవకు జశ్త్వంబు చెల్ల దదిదంతము లయినపదములు గొన్నింటి జాడ లెఱింగింతు సరవి వినుఁడు మొలకట్టు వలచూపు తలపొక్కు తలతిమ్మిరి యనుపేళ్లకు జశ్త్వరీతి చొరదు మడిచాలు పులికూన కుడిప్రక్క సిరితెల్వి యనుపదముల జశ్త్వ మమర దింక మును సంస్కృతము లయ్యుఁ దెనుఁగులౌ నొకకొన్నిశబ్దము లౌ వానిజాడ లెల్లఁ గనిపింతుఁ బనసపం డనఁ గుండలోపల ననఁ గందకుంప నా నల్లరు నింకఁ గనుఁగొన షష్ఠ్యర్థమున నుకారాంతశబ్దములపై నచ్చున్నఁ దగు నకార మధిపునానతి యన నభపునాజ్ఞ యనంగఁగూఁతునోడమెనాఁగఁగొఱలుమఱియుఁ దెనుఁగుటక్కర మ్మొక్క టున్నిచి యాదిని బయి సంస్కృతపదము లుంచఁగ సమాస మగును నా, నీ, తన, యనునుడితో దుత్వ మబ్బును బోవు షష్ఠ్యర్థమందు మఱియు నీ, నా, యను మాటలరెంట సమాసమౌ ద్విత్వ మమరదు వినుఁడు నావచోవైఖరి నీవిభవస్ఫూర్తి తనకళాసంపత్తి యనఁగ నింక నామువిద్యాప్రౌఢి నీమువిలాసంబు తనముభుజాబలం బనఁగ మఱియుఁ దనఘనకీర్తిప్రతాపకాంతు లనంగ నీయసమానసాహితి యనంగ

*ఇట్టి ద్రుతసంధుబు కవిత్రయేతరగ్రంథములందుఁ గ్వాచిత్కముగాఁ గనుపట్టుచున్నవి.

నావిక్రమనిరూఢి నా లక్ష్యములు మఱి యిసుదంతసంస్కృతపదములపయిఁ
దెనుఁగుసమాసపుఁ దెఱఁగు లెఱింగింతు మునిపట్టి తరువాకు లనఁగ దంతి
కొమ్ములు సుకవిపల్కు నరాతిపోరు నా నెసఁగు షష్ఠ్యర్థమం దిటుల నింక
నమరు నదంతశబ్దముల కొక్కొకచోట దినవెచ్చ మనఁగను దినవహి యన
సంబంధషష్ఠియెసఁగుఁ దెన్గుపదముపై సంస్కృతపద మున్న సరవి నదియుఁ
గనిపించుఁ గొనశాఖ లన దొంగవిద్యనా వానకాల మనంగ వఱలు మఱియు
నూహింప నింతిమృదూక్తిమాధురి కన తవణిల్లు పాటపాటవ మన నిఁక
సంబంధషష్ఠి కెచ్చటను బ్రథమ వచ్చు గురువుమాటన సైన్యమురభటి యనఁ
దేటగా నిఁక నొప్పు స్త్రీలింగము తెనుఁగింపంగ నెంత సమాసమధ్యమునఁ
దతనాదకాళిందితటమున మహిమగలతమసతీరసికత యన నిఁక
ముల్లు వి ల్లు ల్లిల్లు బొమ్మ వెన్నను శబ్దములకెల్లఁ బైహలాదు లన్ కెడియ
పుడు జడ్డ లెల్లను బోవును వీనికి ములువగ విలువంపు లిలువడి పలు
వరుస కనుబొమ్మకేవ వెనువెంటనఁగ మిన్ననది యనుటకు మినునదన నిఁక
సంస్కృతమునఁ దెన్గు సమకూర్పనొప్పని తెఱఁగు లెఱింగింతుఁ దేటపడఁగ
ననిమిషనెలఁ తన నర్ణవకొడుకనఁ జనదు తొల్లిటివిధమ్మునఁ దగు నిఁక
సామితమి యనంగఁ జదువుబాళి యనంగ సప్తమీతత్పురుషమయి యొప్పు
రహికెక్క వరుసమీఱఁగ సప్తవిధకర్మధారయములు దెల్పెదను వినుండు
తగువిశేషణము భేదక మనఁగను విశేష్యమ్ము భేద్య మన నెసఁగు నెటు లన
అరిధరుండు హరినా నలికాక్షుఁడు హరుం డనఁగ నాద్యుఁడు బ్రహ్మనాఁగఁబొసఁగు
గుణిపదముపయిగ గుణమున్న నవ్విశేషణముమీఁదనికార మణఁగుఁ గలుగు
నలువుగా నొకచోట నల్లనికలువనా నల్లకలువ యనఁ జల్లతావి
పచ్చనెల్లా మెట్టబంటు తెల్లకరినా సరవి మఱియుఁ గఱిచల్లడంబు
చలువగట్టన విశేషణపూర్వపదకర్మధారయం బగుచుఁ జెన్నారు మఱియు
నరయ నా యీ యేల యవల వర్ణాల్గూచ్చుజాడలఁ గలుగును జడ్డ లొకట
రహిగ సూచించెద రలశేషసహాలను నక్షరములు దక్క నది యెటులన
నాకాంత యక్కాంత యీకల్కి యిక్కల్కి యేయింతి యెయ్యింతి యిది యనంగ
నారాజు నాలక్ష్మి యాశౌరి యాపట్ట మాసామి యాహరి యనఁదగు నిఁకఁ
గన నుదంతంబులౌ కర్మధారయముల కచ్చుపైఁ దగ టును లాగమము ల
వును విచ్చుటాకులు పోతుటేఁగలు తళ్లుటంపరలు గడుసుటసురు లనఁగ

నెసఁగు నద్దపుబిల్ల నిచ్చు నంబుజనేత్ర నాఁడించు నందాన నధికుఁ డనఁగఁ
దగు రేఫమీఁది యుత్వమ్ములకెల్ల వికల్పమ్ముగను టు వు గలిగియుండుఁ
జిగురుటాకనఁగను జిగురాకన వెసురుటాకనంగను వెసురాకన మఱి
యలరుటమ్ము లనంగ నలరమ్ము లన నిటు లనువొందఁగా నుదాహరణము లగు
స్త్రీక్రియఁ దుత్వంబు రాకను బొమ్మరి ల్లొదరి ల్లనెడిరెండు పోలుచు నందు
నరయంగఁ బొదరుటి ల్లని చంద్రభానుచరిత్ర నొక్కెడ నుండె రీతిగ నిఁక
హల్లుపై నున్న నంత్యముకారమునకుఁ బునాదేశ మెచట నిత్యముగ వచ్చు
నిద్దంపుబరణినా నిగరంపుఁగెంపస సోయగపున్నవలా యనంగ
గాటపుసన్నపుగాలి యనంగఁ జొక్కపుఁగమ్మ చొక్కపుంగమ్మ యనఁగ
సొబగొందు నిఁకఁ గొన్ని సుకవులు తెలియుఁడీ యదిసుదంతమ్ములై యొలరు నచ్చ
తెనుఁగునుడుగుల రెండును మూఁడు నాలు గైదా ఱేడు నెనిమిది యక్షరముల
పయి సంస్కృతపదంబు పరఁగు లక్ష్యములింకఁగలికంఠుఁ డన వాఁడికాఁడములనఁ
గొమిరెవలుదకుచకుంభంబు లన నిడుదమధూళి కన వెడఁదశర మనఁగ
నొగఁదాఁకవేయిమున్నాలుదంతు లనంగ నలువదివేలుదివ్యాబ్దము లన
నప్పన్నుఁదావినవాదనం బును నాఁగఁ గటికిచీఁకటిదిండికరమన నిఁకఁ
గనఁగఁ గకార మొక్కటి వెలిగాఁగఁ గచటతపవర్గపంచకము పయిని
నమరియుండిన నకారము బిందు వగు నది జత్వంబుగాంచు నజ్జాడ వినుఁడు
క్రొన్ననుఁడికిఁ దెన్నునఁ గ్రొత్త యనునెడఁ గ్రొంజాయ క్రొందళ్లు క్రొంబలు పనఁ
బరఁగు వకారంబు పై నున్న ద్విత్వంబు వచ్చి దాని కల క్రొవ్వాఁడి యనఁగ
నెగడు నిట్టుల మఱి నే యనునక్షరం బుచితార్థమును దెల్పుచుండు చోటఁ
బైవర్ణములకు ద్విత్వంబె కల్గి తనర్చు నెమ్మోము నెత్తావి నెన్నడ యనఁ
గనఁగ సంఖ్యావాచకముకారముపయిని దగువర్ణములకు ద్విత్వంబు వచ్చి
ముక్కన్ను ముచ్చిచ్చు ముత్త్రోవ మున్నాలు ముప్పద మున్నెన మ వ్వేలుఁ గన
నెసఁగును మఱియొక్కటిటులఁ బైవర్ణంబు ద్విత్వంబు గని డెబ్బదియనఁ బొల్చుఁ
దెలుఁగులఁ గెమ్ము చెమ్ము లరుణాఖ్యకుఁ జెల్లి పరఁగుచునుండును బాళి వినుఁడు
కెందామర లనంగఁ గెందలిరు లనంగఁ జెందమ్ము లనఁగను జెంగలు వనఁ
జేరను నడొకటి పెద్దయనుట కగుఁ బేరోలగం బనఁ బేరుర మనఁ
దనరారు భద్రదంతావళంబు లటంచుఁ గొలలు శ్రీవృషకేతుకీర్తితకమ్ము

లనుచు నీరెంటిదారిని గలపేళ్లు విశిష్టాన్వయము లనఁ జెలఁగు నింకఁ
గర్తృకర్త్రర్థము ల్గలిగినక్రియలందు నిన యనుప్రత్యయం బెసఁగుచుండు
వచ్చినవాఁ డన నిచ్చినసొమ్మన మెలఁత చెందిరముప్రామినకుచ మన
వనితలు పసుపురాచినమానికపుతాప నాఁగఁ బాడినచేరునాఁ దగు నిఁక
రూఢిగా రాజవీరుం డన దొరబం టనంగ నీదారి నెసంగుఁ బేళ్లు
వహి విశేష్యము పూర్వపదముగాఁ గలకర్మధారయమాచుఁ జెన్నారుచుండుఁ
జలివేఁడి కనుఁగవ వెలిగప్పుచంకునా నీరెండుపేరులదారి నుడులు
పరఁగ విశేషణోభయపదకర్మధారయ మగుచుఁ జెలంగు రహింకి నెక్కుఁ
బొరెఁ గాకినలు పన బొగ్గుచాయ యనంగ సుద్దతెలుపు నాఁగ సొరిది నిది యె
పుడు నుపమానము పూర్వపదమ్ముగాఁ గలకర్మధారయాఖ్యను దలిర్చు
నలువుమీఱఁగ మగపులి యన రాచసింగ మన నీరెండు నామములు లెస్స
యూహింపఁగ నుపమానోత్తరపదకర్మధారయాహ్వయ మయి తనరుచుండు
నప్పయమంతిరి యన్నమరా జబ్బినాయఁడు వేంకటరాయ లనెడి
నామము ల్సంభావనాపూర్వపదకర్మధారయం బగుచుఁ బొల్పారుచుండు
నల సిగ్గుసొమ్మనఁ గొలువుపంట యనంగఁ జదువుధనంబునా జగతిలోన
నలువుగ నవధారణాపూర్వపదకర్మధారయం బగుచు వింతగఁ దగు నిఁక
నేకవద్భావి యనేకవద్భావి యన్ ద్విగుసమాసములు రెం డగు నెటు లన
ముజ్జగం బిరువంక ముమ్మాఱు ముత్రోవ ముక్కన్ను ముమ్మొన ముత్తర మన
నివి యెల్ల వరుసగా నేకవద్భావి ద్విగుసమాస మగుచు ని ట్లెసఁగుచుండు
నలుదెస లైదురేక లన ననేకవద్భావి ద్విగుసమాసపద్ధతిఁ దగు
మును దెలుఁగులలోపలను గనుపట్టిన తిగబహువ్రీహులు తేటపఱుతు
వేవెలుఁగు నలువ వెడవిల్తుఁ డనుపేళ్లు ద్విపదబహువ్రీహివిధము లగుచుఁ
జెలఁగును జలికాఁక సెకకంటి యన బహుపదబహువ్రీహి నాఁ బరఁగుచుండు
మేలిమిజాళువాసేలువాఁ డన మతుబర్థబహువ్రీహి యై తగు మఱి
యరయ బహువ్రీహియందె యై యనునుడి కలవాఁ డనెడిచోటఁ గలిగియుండుఁ
దెల్లనిగొడుగును వెల్లనిటెక్కెము నై ధర్మజుం డొప్పె ననఁగ నింకఁ
దలిదండ్రు లన్నదమ్ములు బావమఱఁదులుఁ బిన్నపెద్దలనెడిపేరు లెల్ల
నొగి నితరేతరయోగవద్ద్వంద్వసమాస మగుచు నొప్పు మఱియుఁ దోఁట
దొడ్డిగనులు తొత్తుదొడుకుబంటేనుఁగుగుఱ్ఱమెద్దు లనఁగ గొఱ్ఱెమేఁక

బట్టె లనఁగఁ జెప్పపాడిపంట లన *సమాహారద్వంద్వ మగుచు వెలయు
నారయుంగ సముచ్చయద్వంద్వముల యుదాత్తములపైని నుకార మమరుచుండు
హరియును గిరియును నలరు నన్నట్టులు రమయును నుమయును నమరును రసఁ
దగు నర్థమునుగూర్పు ధర్మంబుగొనరింపు మవనీతలంబున ననువహిని గ్రి
యాద్వంద్వసంబంధ మన్వాచయద్వంద్వ మనఁగ రాజిలు దీనియవల నింక
వాసిగాఁ దెలివిడి సేసెద నవ్యయీభావసమాసము ల్బాళిఁ గనుఁడు
కడు నిన్నుకాయంత కాసంత గోరంత యిసుమంత దోమంత యేనుఁగంత
చీమంత యన నివి నామపూర్వపదసమాస మగుచు నిట్లు మాతుకెక్కుఁ
గోనకొమ్మ తుదమ్రాను మునిమాపు నడురేయి రాయంచ కడసంజ రాచిలు కన
మునివ్రేళ్లు మీఁగాళ్లు ముంజేయి కొనఁగోరు క్రిఁగడు పనఁగ నీలాగు మఱియుఁ
గడకన్ను లోఁబొడ పెడతల యనఁగ నవ్యయపూర్వపదసమాసాఖ్యఁ దనరు
లుక్సమాసంబు నలుక్సమాసం బన రెండుదెఱంగుల నుండు వినుఁడి
యడవిపంది యనంగ మెడకుంకు మనఁ జేనిపని యన నీరుకో డనఁగ ముక్కు
పుడుక యనఁగఁ జెవిపోఁ గన నిన్నియు లుక్సమాస మగుచు రూఢికెక్కు
నూరఁబంది యనంగ నోరఁగ్రో వ్వనఁగ నలుక్సమాసాఖ్య పొల్పుగఁ దగు నిఁకఁ
దగఁ దెనుఁగునఁ దద్ధితప్రత్యయాభిధ గలిగిన మతుబర్థములను గొన్ని
వివరింతుఁ బ్రత్యయా లవి కాఁడు గాఁ డాఁడు వాఁ డరి యీఁ డిఁడుల్ వహిఁగ నిండి
యిఁడి యన వరుసగా నెసఁగుచు నుండును వీనికి లక్ష్యము ల్వినుతుఁ దెలియ
నవలఁ గాఁ డనుప్రత్యయము వచ్చి నెఱవగకాఁ డనంగ సొగసుకాఁ డనంగఁ
గుంటెనకాఁ డనఁ గోటుకాఁడన నీటుకాఁ డనఁ జేవాఁడికాఁ డనఁ దగుఁ
సంస్కృతపదముపైఁ జను నొక్కటను విటకాఁ డనంగను నయకాఁ డనంగ
నవలను మతుబర్థమందు గాఁడగు నందగాఁ డన నెఱపందెగాఁ డనంగఁ
గన్నగాఁ డన జూదగాఁ డన నిఁక మతుబర్థమునందు నాఁ డనెడిప్రత్య
యము వచ్చి తనరుఁ గోడెమొలాఁ డొరెమెలాఁడు పొన్నువల్వగలాఁడు వన్నెలాఁడు
నాఁగ మత్వర్థమం దాగతి వాఁ డనుప్రత్యయం బమరుచుఁ బసులవాఁడు
చంటివాఁ డెడవాఁడు వింటివాఁడు తుపాకివాఁ డీఁటెవాఁ డన వఱలు జాతి
వాచకములు పాఱువాఁ డనఁ రాచవాఁ డనఁ గమ్మవాఁ డన నలరు నటుల
నవల నరియను ప్రత్యయము వచ్చెఁ బని నేర్పరి బాగరి యోర్పరి యనఁ

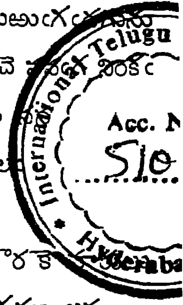
* సమాహారోదాహరణములయం దవశ్యకర్తవ్యమగు నేకవద్భావము చేయఁబడలేదు.

జూపరి మనసరి జూదరి లావరి తీర్పరి యనఁగ వర్తిల్లు నింకఁ
గనఁగొన్నినుడుల నీఁడనుప్రత్యయ మ్మొంది గుణమును బొసయుఁగులముఁదెలుపుఁ
గపటీఁడు నాఁగను గన్నడీఁ డనఁగ సాలీఁడకఁ దనరు నీజాడను మఱి
వహిగల్గుట కీఁడను ప్రత్యయమొంది కట్టీఁడి వెరవీఁడి యన నడరు మఱియుఁ
గడు లేని దనుట కొక్కాడ నీఁడిప్రత్యయం బది వచ్చి ముక్కీఁడి యనఁ దగు మఱి
యిండి యిఁడియను నీరెండుప్రత్యయములుఁ బసి యనునుడికడఁ బొసఁగి లెస్స
ధర్మివాచకమయి తనరారును బసిండి నాఁగను బసీఁడి యనంగ నెలయు
వరుస నింకఁ దిజంతవాచకరీతులు తెనుఁగునఁ దగునట్లు తేటపఱుతు
రహిఁగ నతీతమౌ రాతిరిప్రొద్దు వ్వెన్కటిజాము లవి రెండు గానియట్టి
గతకాలమం దెల్లఁ గలుగు లజ్జు మఱియు గతకాలమం దెల్లఁ గలుగు లుజ్జు
కడుఁ దా నెఱుంగనికాలమునం దెల్లఁ గలుగును లిట్టు పొంకముగ నవల
వానలు గలిగిన వసుధ ఫలించు నా నిదియె లృజర్థమై యెసఁగుచుండు
గనుఁగొన రాఁగలకాలంబునం దెల్లఁ లృట్టగు రాఁగలరెండుజాము *
లవిగాక తగు భవిష్యత్కాలమం దెల్ల వఱలును లుట్టింక వర్తమాన
కాలమునం దెల్లఁ గలుగు లట్టు మఱి యాశీర్వాదమున లిజ్జు చెలఁగు మఱియు
నరయ విధినిమంత్రణామంత్రణాధీష్టసంప్రశ్నప్రశ్నసరణి లిజ్జు
దనరు నెట్లనఁ జేయఁదగినకార్యం బెఱింగించుట విధిగ రాణించు నవలఁ
బూనిక నియమించుటే నిమంత్రణ మగు నజై సెనుదికి వచ్చినటుల నడుచు
కొమ్మన నామంత్రణ మ్మగు సత్కారపూర్వకవ్యాపారము తగధీష్ట
మడుగుట ప్రార్థనం బగు నొయని దెలియ నడుగుట సంప్రశ్న మగును మఱియుఁ
గనఁగ నాశీరర్థమునను విధ్యర్థమ్ము నను లోట్టు వఱలు నె ట్లనినఁ గవులు
వీనికి లక్ష్యము ల్వోర్వోఱ వినుఁ డింక భూతార్థ మగు లేమివోయె ననఁగ
భాగ్యంబు మీఁదను బ్రబలనున్న దన భావ్యర్థమౌ ననుచున్న దనఁగ వర్త
మానార్థ మగు లోకమాత నన్ బ్రోవుత మనఁగ నాశీరర్థ మయ్యె మఱియుఁ
దెనుఁగున నాశీర్వచనరీతి యెయ్యెడఁ గావుతఁ బ్రోవుతఁ గాతన నగు
నావెన్నుని దయ మేల్గావుతఁ బ్రోవుతఁ గరుణ నన్రక్షించుఁగాత శుభము
లాయెడు నా రమ్ము చేయుము లె మ్మన్న విధ్యర్థ మయ్యె నివ్విధము లింక
నొరునిఁ జెప్పఁ బ్రథమపురుష మెదిరివానిఁ దప్పక చెప్ప మధ్యమపురుషము

* రాఁగల రెండుజాములు=రాఁగలరాత్రి రెండుజాములు.

తనకుఁ జెప్పుకొను నుత్తమపురుష మిమి యేకవచనబహువచనవిధములను
సత్కృతులందు నెసంగుచునుండు నెచ్చటను బ్రథమపురుషమున కేక
వచనమ్మునకు బహువచనమ్మున కరయ భూతార్థమందు నొప్పు నెను నిరియు
మొగి మధ్యమపురుషంబున కితివి యితిరి పరఁగు నయ్యుత్తమపురుషమున కి
తిని ఇతిమి తగఁ జెందును బ్రత్యయంబులు వీనికి లక్ష్యము లివ్విస్తరింతు
కనుఁడు చేసెను జేసి రనఁగఁ జేసితివి చేసితిరి యనంగఁ జేసితిని జేసి
తిమి యన నిటులు వర్తిల్లు భవిష్యదర్థమునఁ బ్రథమపురుషమున కేక
బహువచనముల కెప్పట్టుల నునురు చను మధ్యమపురుషమునకు దువుదు
రమరు నుత్తమపురుషమునకు దును దుము దనరుఁ జేయును జేతురనఁగ మధ్య
మపురుషమునకు నమరుఁ జేయుదువు సేయుదురు నాఁగ నుత్తమపురుషమునకుఁ
దనరుచుండును జేయుదును జేయుదుము నాఁగ వరుస నింకఁ బ్రథమపురుషమునకు
వర్తమానార్థైకవచనబహువచనముల నెడి నెదరు నై పలికెడిఁ బలి
కెద రన నిట్లు రాగిలు మధ్యమపురుషమునకు దవు దరు దనరుఁ బలికె
దవు పల్కెదరన నుత్తమపురుషమునకు దను దము సగుఁ బల్కెదను బలికెద
మన నిట్లు కాలత్రయప్రసంగోక్తులవలనఁ గ్రియల్ దగు వరుస నింక
బాళిగాఁ దెలిపెదఁ బ్రథమపురుషమున కల్లభూతభవిష్యదర్థములనె
యరయ స్థావరతిర్యగ్ప్రాణివాచకపదములందలి యేకవచనబహువ
చనము లొక్కవిధంబె వనము పెరిఁగెను వనమ్ములు పెరిఁగె ననఁగ హయంబు
బలిసెను హయములు బలియును నాఁగను లక్ష్యము లిట్లు చెలంగు నవల
సరవిగా మానవస్థావరతిర్యగ్ప్రాణు లర్థంబులై యమరునెడల
నూహింపఁ బ్రకృతిపై నున్న యనెడుమాటపయిని బ్రత్యయములు పరఁగుచుండుఁ
గన వర్తమానార్థమున నేకవచనబహువచనములను దియు వియు ననఁగ
సిరి యగుచున్నది సిరు లగుచున్నవి యనఁగ నీలాగున నమరు నెచటఁ
బురుషులఁ జెప్పునప్పుడె యాఁ డనఁగ వచ్చి ముని పల్కుచున్నాఁడ ననఁగ నల్ల
యున్న యన్మాటపై నొప్పు నా ర్బహుతను ధీరులు పలుకుచున్నా రనంగఁ
దెలియ నింక నెడి నెదులు వచ్చు నన్నింటఁ బ్రభువు పల్కెడిఁ జెట్టు పండె డెలుఁగు
మెలఁగెడి వలువ కదలెఁడు నాఁ బ్రథమైకవచనముల్ దనరు నివ్వరుసతోన ·
నవల నప్రాగభావార్థంబులైనట్టి క్రియల నదు వనుప్రత్యయము వచ్చి

తగు నిప్పుడు కుజంబు నెగడను మదకరి బెగడగు చెలి సాధుఁ బొగడ దనఁగఁ
గనఁగ వింపురు కంపు రనుటకుం ద్రుప్పు వచ్చి వింత్రు కంద్రన నిట్లు వెలయునింక
లఘ్వాదు లైన చలస్వరవరచరప్రముఖములౌ క్రియాపదములందె
యిత్వ మేర్పడక నొక్కెడల నడంగు నట్టులుగాఁగ నిలిచిన నిలుచు వినుఁడు
చలియించెను జలించె స్మరియించెను స్మరించె వరియించెను వరించె వహిఁ జరించెఁ
జరియించెను ధరించె ధరియించె నన నొప్పు నిటువలె మఱికొన్ని యెఱుఁగ
గణియించెను గణించె ఘటియించెను ఘటించె హరియించెను హరించె శిరకఁ
జూచెనే ననుటకుఁ జూచుడు నాఁగను వచ్చెనే ననుటకు వచ్చుడు
మెచ్చెనే ననుటకు మెచ్చుడు ననిన లిజర్థక్రియ లగుచు నలరు నవల
బ్బెక్కిటి కొకక్రియ వెట్టెడిచో నాది నిలుపక కడపటను నిలుపఁదగు

నటులుగాక నడుమ ననుచింపఁ దగదంత్రు దొరకెను గజఘటల్ దొరకె
కరిఘట లురగము ల్దొరకె ననుట యొప్పుఁ గరిఘట లబ్బెను దురగము లన
రా దింకఁ దుదియకారమున కెత్వము లేను క్రియలపట్టుల నెత్వమయి తనర్చు
నెద్దు పర్వెత్తిపోయెను నాఁగ బంటు పనివినియె నా నిట్లు నెగడు మఱియు
నూయెల పయ్యెద తాయెతులనడిచు యెత్వమునకు యత్వ మేత్వమునకుఁ
జాయకుఁ బాయకు లోయకు ననుపల్కులం దెత్వ మమరక యత్వ మగును
సరవి సముచ్చయశబ్దాంతములఁ గ్రియ నమరింప బహువచనముగఁ దనరు
నేకవచనముగా నెనఁగదు వినుఁ డింక శ్రీశుండు హరియు వచ్చి రన మఱియుఁ
గమలజుం డింద్రుండుఁ గార్తికేయుఁడు వచ్చి రనఁగఁ జెల్లును వచ్చె ననఁ దగ దిఁక
వేపోఁక లనుటకు వేయిపోఁకనఁ జెల్లు జాత్యైకరచనాఖ్యసరణి నిట్లు
చిగురాకు గలయ మొల్చె నటంచు నాముక్త మాల్యదఁ బెద్దనామాత్యుఁ డనియె
నవల నాచారార్థమందలి క్త్వప్రత్యయాంతంబులకును బర్యాయపదము
నెఱిఁగింతుఁ దెలియుఁడీ యిలకుఁ గొకగుచున్న సంద్రంబనఁగ ని ట్లెసఁగుచుండు
నింక స్వార్థములందు హేత్వర్థములయందుఁ గలుగుణిచ్చులయర్థములు వచింతు
నవి యె ట్లన వినుండు వివరంబు మీఱ నింపుదు రింతు రనఁగ నొప్పును బహుతను
భువి భక్తులు గణియింపుదురు కీర్తింతురు హరిగుణము లనంగ స్వార్థణిచ్చు
కన దీని కేకవచనమున కింపు నించును వచ్చు
ఘనుఁ డెఱిఁగింపునా జనుఁ డెఱిఁగించునా లక్ష్యము లి
నూహింపఁ బనిచేయుచుండెడు నరుని జేయింపుచున్నాఁ డని యిట్టు

మాటయె యలహేతుమణ్ణిజర్థంబునఁ బరఁగుచునుండు నిప్పగిది మఱియుఁ
దధ్వాతుమణ్ణిజర్థంబునఁ దముగల్గి యిప్పింత మనఁగ ని ల్లెసఁగుచుండు
నొగి స్వప్త్యర్థకేచ్ఛార్థకములు గల్గి కాలత్రయమున నిత్తు మనంగ నమరుచుండు
నవల యజంతార్థ మతిశయమున నేని మాటిమాటికి నేని తేటగాఁగ
సూచించు నతఁడవ సొంది దిమి యిల్లఁగ నిట్లు లక్ష్యంబు లెన్న చెలంగు నింక
దొరఁకొన నామధాతుప్రక్రియార్థము తనయుండు కావలె ననుచు నిచ్ఛ
యించుట యన్నట్టు లింక క్యజర్థము కృష్ణునివలె నాచరించుచున్న
వాఁడన నిట్లింక వహిఁగ నాఖ్యానార్థమిలను సత్యాప్యఁగఁ బలుకు ననుమె
దలయిననుమువ్వులై తగునింక భావకర్మార్థము ద్దెలిపెద నగుట యనఁగఁ
బ్రభువుచేత నొసంగఁబడుట యనఁగ నిట్టి నుడులు లక్ష్యమ్ములై యడరు నవలఁ
బ్రార్థనం బగుచోటఁ బ్రశ్నంబుపెళ సంశయంబుదిక్కున నిర్ణయంబుపట్ల
నెత్వము నొత్వము నొత్వము వరుసగా నలరు దీనికి లక్ష్యములు వినుండు
వనితరావే యన వానలు గలవేమొ నాఁగ నీవో యతండో గణింపఁ
జెలియ నీవేచుమీ చేరనొ నన నింక నందించు నెందను నట్టి నుడులు
నటు నిటు నెటు లన నమరు నొ నటుఁజూతు నిటుఁబిల్తునెటుఁబోయెఁబటమనఁదగు
నటవలెఁ గాదని యిటనాడెడినెలంత యటఁబాడెడి ననంగ నమర నింకఁ
గ్రియలు విభక్తు లవ్యయములు సంస్కృతపదము లైన నొకచోఁ బరిఢవిల్లుఁ
దెనుఁగున "మాధవం మనసా భజంతి సంతత" మనినట్టుల "దరరథాంగ
పాణియుగ్మాయ తుభ్యం నమో" యన నిట్లు "దహానబింబాధరస్తనభరేషు"
నా వహి మఱియు "నద్ధావాగ్విబుధ" మనిన ట్లనువాదాన నటులు గాక
భవతి దదాతి బిభర్తి భాతి చరంతి గిరతి శేతే యనుక్రియలు చొరవు
రామః పయోధరం గ్రామేణ సర్వస్య యనెడువిభక్తులు నునుపఁ గావు
కృత్వా హసిత్వా పరిత్యజ్య నాఁగ క్త్వాంతల్యబంతావ్యయాల్ తగవు కృతుల
రేసి గరీయాన్ వరీయా ననెడి యీయసున్ ప్రత్యయాంతము ల్చొరవు తుదల
నెన్నంగ దత్తవాన్ కృతవా ననెడి క్తవతుప్రత్యయాంతాల్ కృతులను జొరవు
పేచివా నేయివా నూచివా ననుక్వసుప్రత్యయాంతంబు లేపట్లఁ జొరవు
రంతు మకర్తు మస్త్రంకార మను తుమున్ ణములంతములగు శబ్దములు గూడ
వపిచ నహీవతు లనునవ్యయపదము లొనర విటులఁ దెనుంగునకు మఱియుఁ
జేయఁదగినదినా నీయఁదగినదినా నమరు తవ్యప్రత్యయార్థము లయి

యవల శతృప్రత్యయార్థముగలపేళ్లు వర్తమానార్థాన వఱలు వినుఁడీ
యెలనాఁగ వీణవాయించుచుఘనులఁ బిల్చుచుమెచ్చుచుఁ గనుంగొనుచు ననవీశఁ
జెలి నాథుఁ బిల్వవచ్చె ననఁ బిల్వ ననుశబ్దము తుమున్నంతమై యుపురు నింక
దనుజుతమ్ముని శాశ్వతముగ నిల్పెను రాముఁ డనఁగ శాశ్వతముగ ననుపదము క్రి
యావిశేషణమయి యలరును మఱి విధేయవిశేషణము తెల్పెద వినుఁడు పయి
రాముండు సుగుణాభిరాముం డనుచు విశేష్యము మునుఁగాఁ జెప్పి యలవిశేష
ణము పైని నిట్టుల నమరింపఁగా విధేయవిశేషణం బనఁగ వఱలు నిఁక
నావల క్త్వాప్రత్యయార్థపదాల్ వినుం డాసించి పిలిపించి యూడి యలిగి
చేసి చూచి వరించి డాసి నా నివి యెల్ల క్త్వాప్రత్యయార్థమై తనరు మఱియుఁ
బ్రణుతించి విరచించి పరిభవించి యన ల్యప్ప్రత్యయార్థములయి పరఁగు నిఁకఁ
బడెఁ బఱిచెను బెట్టెఁ బా టనుశబ్దముల్ సంస్కృతపదముపై సంఘటింపఁ
జనును సంకటపడె సంతోషపఱిచెను బాధపెట్టెను దుఃఖపాటు నడలె
ననఁ బ్రియమును భయము ననునుడుల్ రెండునున్నతోఁగూడిమెచ్చుగఁ బ్రియంప
డె భయంపడె ననఁ బాటిలు నివ్విధమ్మునఁ గొదవపదములు పేర్కొనఁదగ దిఁకఁ
గనుఁగొనఁ గనిన వినిన యనియెడి పలుకులకెల్ల నెఱిఁగింతుఁ గుఱుచమీఁది
యినపదంబుమొదలి యిత్వంబు చెడి పొల్లయై వాఁ డనుటకు నాఁ డనుచుఁగూర్చి
పలుకనౌ నెటులనఁ దెలియుఁ డిదియె కనినాఁ డనఁ దగదు కన్నాఁ డనంగ
విన్నాఁడనంగను వెలయు నిట్టివి జడ్డలై యున్న వాఁడన నమరుచుండుఁ
గన్నవాఁ డనఁగను విన్నవాఁ డనఁగ నీవగలను జెప్పఁగావలయు నాతఁ
డట్టివాఁ డిట్టువాఁ డెట్టివాఁ డౌట కౌ నట్టెఁడు నిట్టెఁడు నెట్టెఁ డనఁగఁ
బరఁగు నింకఁ గృదంతభావార్థకీతులు తెలుఁగునఁ గొన్నింటిఁ దెలుపుదుఁ దగఁ
దలఁపు వలపు చూపు సొల పనుశబ్దము లుప్రత్యయాంతత నొప్పు చుండు
తలఁకుడు తిరుగుడు నలుకుడు పొదుగుడు నన నుడుప్రత్యయమై చెలంగుఁ
దెలియుట కలఁచుట తలఁచుట యనెడిపదమ్ము లుటప్రత్యయమ్మయితగు
రహి తోఁపడము కొసరడము కోరడమన నలయడముప్రత్యయ మగుచుఁ జనుఁ
గన్నెఱికము రాయమన్నెఱికము కడుఁ బెద్దఱికము నిఱుపేదఱికము
పెఱరాచఱికము కమ్మఱికము ననుపేరు లివి ఱికప్రత్యయ మవుచుఁ దనరుఁ
గోఁత వ్రాఁతయుఁ జేఁత మ్రోఁత యనునుడులు తప్రత్యయమ్మయి తగుఁ నలయిక
పొందిక యచ్చిక పోలిక కోరిక యనఁగ నికప్రత్యయ మయి తనరుఁ

గనుకలి వినుకలి యనఁ గలిప్రత్యయాఖ్య నెసఁగుచుండును వినికి యునికి
యనఁగ నికిప్రత్యయాంతత తగు నింకఁ గలుగుట యనుటకుఁ దెలియఁబఱుతు
బలిమి మాలిమి కర్మి కలిమి పోఁడిమి తాల్మి యన నిమిప్రత్యయమై తనర్చుఁ
దలఁప నభావార్థముల నమిప్రత్యయములు వచ్చి తగు శబ్దములను గొన్ని
తెలిపెద సంజ్ఞగాఁ దలఁపమి, చేయమి, వినమి, కనమి యన వెలయు నింక,
కిప్రత్యయ మగు దుక్కిఁగున నొక్కట లోభితనము పెద్దతనంబు చెనఁటితనము
నెఱతనమును గ్రామణితనము పందతన మనఁ దనప్రత్యయమయి తనరు
నలుగుట కలుకన, నిలక మునుక పోక యాఁకన కప్రత్యయ మగుచుఁ బొలు
పొందును నిలుకడ పోకడ యనఁ గడప్రత్యయం బగును విఱుగడ పన్ను
గడ తేరుగడ దిద్దుగడ యనంగను గడప్రత్యయ మగుచుఁ గన్పట్టు నింకఁ
గనుటకుఁ గంటయు వినుటకు వింటయుఁ దినుటకుఁ దింటయుఁ దెగి కొనుటకుఁ
గొంటయు ననుటకు నంటయు నన నుటప్రత్యయంబులు వచ్చి పరఁగు నవలఁ
దలఁపఁ బునలకుఁ జుటలు వచ్చి స్రోపుటకుం బ్రోచుట యనఁగఁ గొఱలుచుండు
నింపు నిం చనియెడి యిట్టిప్పులమీఁద నొక్కొకయెడ నుట లుండెనేని
అదియెల్ల భావార్థపదము లనుచుఁ దెనుంగునఁ దగుఁ గోపింపు టనఁగ మఱియుఁ
గోపించుట యనంగఁ గాపింపుట యనంగఁ గాపించు టనఁగఁ జొక్కనుగు నింక
రాగిల్లు విలసిల్లు రంజిల్లు సనుచోట భావార్థమున నుటప్రత్యయ మయి
రాగిల్లుట యనంగ రంజిల్లు టన విలసిల్లుట యనఁగను జెల్లు నవల
నేర్పుచే నింకఁ గొన్ని విశేషములు లెస్స దెలిపెదఁ గవులెల్లఁ దెలిసికొనుఁడు
కాకుసంబోధనకర్మధారయముల నవ్యయాల నచేతనముపయినిఁ బ్ర
థమలపయి కచటతపలకు గసడదవలు వికల్పమ్ముగ వచ్చు నవల
లలి నుదంతక్రియలపయి కచటతపల్ గసడదవ లగు వికల్పమునను
మొకమోట మిటు సెల్లునె కనంగ నృహరి, యానె గపటపువగలు జగదగణ్యా
నీచెప్పిననుడి శౌరీ చాలు బుధులకు నీసేసినదియె కృష్ణా సమువఁగ
నుపకృతిసేయనై నపురాణవిగ్రహ విబుధులుపొగడ మీఱుబరమాత్మ (?)
నుతియింతు హరివిగాన తమి మనుపు దేవనది నీకు సుతయు గానఁ దగె శార్ఙ్గి
యననొప్పు నికఁదొల్లి ఘనులు చెప్పినప్రయోగములు వీనికిఁ దెల్పు దమరవినుఁడు
ప్రబలు నుద్యోగపర్వమునఁ గాకువున కాదేశంబురానిది తెలిపెద నిదె
యవల "నీచెప్పిన" యనెడికందమ్మున నేచక్కఁ గనువాఁడనే యనఁ దగె

కర్ణపర్వమున వికల్పముచేత సంబోధన కాదేశము రహిం రాక
తనరును "మాతండ్రి" యనెడుకందమున "నిక్కృష్టా తునిమె" దని యొసఁగె మఱియు
వరుస నుద్యోగపర్వమున నాదేశ మవ్యయపదమ్ముపయి రాకయె తగుటకు
"ధృతరాష్ట్రుఁ" డనెడి మత్తేభను "గానతగం బాండె" ననుచు నీగతి చెలంగు
నవ్విరాటమ్ములో నాదేశ మది యచేతనపుద్వితీయకుఁ దనరు వినుఁడు
మఱి "భవదాజ్ఞ" యన్మత్తేభఁ 'జిక్కువడంజేయదె' యటంచు రంజిలు నీకఁ
గర్ణపర్వమున నొక్కట "నృపుండునుభీష్ముఁ" డనెడిచంపకమాలికందు 'మత్స్య
నాథుపసులఁబట్టెనా' యనుషష్ఠ్యర్థమునను జశ్త్వమురాక తనరు నవల
మును కర్మధారయమునకు నాదేశ మచేతనమునకు వచ్చినది యిటులఁ
'దెగి' యనుదాన 'నొండుగడకుఁబోవకుం' డని కర్ణపర్వమందునఁ దనర్చెఁ
గడు విరాటమున నాకర్మధారయమున నాదేశ మొకచోట లే దనుటకు
"నకుటిలుం" డనెడి చంపకమాలికను 'గుంతి ముద్దుసేయుకొడుక' న్పొలిచె నవలఁ
దనర నచేతనమునకు నాదేశను రానియందునకు విరాటమునఁ ద్వి
తీయార్థమునను వర్తిల్లుచునుండెను "నాపతిగంధర్వుచేపడి" యనఁ
బరఁగ నచేతన ప్రథమ కాదేశంబు రానిది మనుచరిత్రను గణింప
"నీచనుదోయి" యనియెడి యుత్పలమాలికను 'వయః శ్రీచన' నని చెలంగె
రహిగ నచేతన ప్రథమ కాదేశ మొప్పనిది కవులషష్ఠమున "నుచితమె
దీనిమే" ననెడిపద్దెముతుద "నలపుష్పదామకంబుచెలికిదాపె" ననుచుఁ
దీరయ్యె నింక ద్వితీయ కాదేశంబు వచ్చుట కుద్యోగపర్వమందు
"నావిభురాజ్యపుశ్రీవాలి" యనఁబొల్చె వెలయుహరిశ్చంద్రనలచరిత్ర
యందచేతనముల నాదేశ మాకర్మధారయార్థంబునఁ దగె నిదె "పలు
పగతురగము" లని పలుకుటకుఁ "బలువగతురగము" లనిపల్కఁబడె శ్లేష
నలరు హరిశ్చంద్రనలకథ నింక నాంతపదము మీఁద జశ్త్వమ్ము రాక
సత్వంబు వచ్చిన జాడఁ జూడుఁ డిదె 'సారంగాహితమను సంపె' గనఁ దగె
'నతనుబలం' బనునట్టి కందమునందు నింకఁ గొన్ని తెలుంగు లేర్పరింతుఁ
దొలుత హరిశ్చంద్రనలచరిత్రను మూర్తి 'తరలక' యనెడికందంబునందు
దరియించు చనెడినాంతపదముమీఁది 'బల్వల' యనుబమున జశ్త్వంబువచ్చి
యఱసున్న లేకయె యలరె శ్లేష నవల వెలయంగఁ దత్తథ వెండి మిగుల
'మర్యాద' యనుగీతి మఱియట్లు జశ్త్వ మలరి సున్న లేక కుల యనుకుత్వ

మునకు గుత్వమ్ము వచ్చును శ్లేష దాన రాజుల్ లసద్ధృతిని రాజుల్లసదురు
ధృతినని శ్లేషగఁ 'జతురబ్ధి'యనెడు మత్తేభ సంధి తగఁ బొందించె నింక
నుభయసత్త్వనిమిత్తుఁ డుద్యోగమునఁ 'గల్పకంబు గరము వేడ్కగ' నని చంప
కమునఁ బ్రాసంబు గకారంబుగాఁ జెప్పె 'నొరకర' మనుకకారమునకు
జత్త్వంబు వచ్చి యచ్చట సున్న లేకుండ "ధృతరాష్ట్రుఁ" డనెడి మత్తేభమందు
'వేగ తెగంబాఱి' నాఁగ నిచ్చోటను గలుగుజత్త్వమ్ము వికల్పతఁ దగు
మొనసి యుద్యోగమ్మునను "జగమ్ములనెల్ల"డనెడిచంపకమాలికను గకార
మగుటసమునను 'నెంతగుమతులైన' నంచును జత్త్వముకు కారమున నిడె మఱి
వినుఁ డచేతనపదమ్మునకు ద్వితీయార్థమునఁ దగునాదేశము గలిగినది
శాకుంతలమ్మున శార్దూల 'నావాలుఁగనుదోయి' యనుపద్యమునను బ్రాస
ముననె 'యాహావుట్టగనుపింపదే యిత్తు ధన్వి'నకని యిట్లు దనరె మఱియు
"ఒకనిమిష"మను చంపకమాలికందు 'పొమ్మొకవని' విధ్యర్థమునఁ జెలంగుఁ
జేతనపదమున కాతఱి జత్త్వ మెడలి యుద్ధకాండమందులఁ దలిర్చె
వెలయురాఘవపాండవీయమున నచేతనద్వితీయప్రథమ నడచుపట్ల
దాని కాదేశంబు రానివిధమునకుఁ జెప్పెదను 'దదంఘ్రిచేర్పు' మనుచుఁ
దనరు నీలాగునఁ దత్త్వావ్యమ్మున మఱి ప్రథమార్థచేతనపదమునందు
జత్త్వంబురాక పొసంగునందుకు గణింప 'సముదాటొపారి పంక్తిరథుఁ' డ
టంచు 'నాపట్టణ' మనుకందమునఁ బొల్చె 'నగరిపురమతల్లి'నా 'వెలయున
ఖిలభువనము' లనునలగీతమున నచేతనమునకుఁ బ్రథమార్థమయిన యెడ
రహిగ నాదేశంబు రాకుండె మఱి యచేతనమున కాకర్మధారయమునఁ
బ్రబలు నాదేశంబురాక కన్పట్టెను "బుడమిఱేఁడీరీతిఁగడఁ"గి యనెడి
తత్సీసమందునఁ "దనరువొక్కపురాణమునిదంపతు"లటంచుఁ దనరుదాన
'నన్నగరంబున' ననుచోటఁ బ్రథమమై కరముజత్త్వముగాంచి గరమునఁ దగె
దెలియ నలరు'ద్రోవదివరలీల'యనుచోఁ గ్రియపయినుడి జత్త్వమయి తగె మఱి
సరసపుమాటలఁ జంద్రమౌళికవి రచనఘటించిన హారిశ్చంద్రకథను
ధోరణి గ "నకటాచేరెఁడునేలకు" ననెడిమత్తేభ నాలవపదమున
'రాజకుమారుఁడ' న్రాజిల్లెఁ జేతనమగుపదమునకు షష్ఠ్యర్థమునను
రహిగ నాదేశంబు రాక యీకీతులఁ గృతులందుఁ జెల్లు నొక్కెడలఁ గనుక
యెచట నేయర్థమం దెట్లుండె నట్టులె రచియింపఁగావలె రసికుల కిఁకఁ

బదము మొదల గిత్వ మొదవి గీములు గింపు లనుచు నుండని యెడఁ దెనుఁగుఁగబ్బ
ముల నొక్కయెడఁ బలుకులు జంటగాఁ గూర్చి నుడువుచో రెండవనుడుగు మొదలి
వ్రాయికి గిత్వంబు వచ్చి పులి గిలి నా నిల్లు గిల్లన నిట్టు లెసఁగు నింక
నక్కరములు గొన్ని యమరంగఁ బల్కుచోట గకారము వకార మగుచు నొప్పు
నురుగు నురువు నాఁగ ను మఱి తెల్గున ద్విరుక్తులు వింప్రు మినమిన తళతళ యన
వహి నింకఁ దద్భవపదములౌ సచజలు తలకట్ల నమరు నెత్వములు పొసఁగ
వొక్కసెజ్జపదంబు దక్క సావాసము సాము సంబర మనఁ జంపు చాయ
చక్కరమన జాము జడ జలంగ యన నీజాడలు గానట్టి సచజలెల్ల
నెత్వమ్ము లౌనవి యెఱిఁగింతు సెక సేస చెఱకు చెలువ జెట్టి జెట్టి యనఁగఁ
గనఁగ నావలఁ దెనుంగున ణకారమ్ములు తెలిపెదఁ గొన్నింటిఁ దెలియుఁ డిటులఁ
బణఁతి యుఱువణించి వణఁకి యణఁకువ నాఁగణఁకయణఁగు జాణ ముణిఁగియనఁగఁ
బోణిమి, మణుఁగు, పూఁబోణి, పణ్యారము, పుణుంచి, బెణఁకెనాఁబరఁగువరుసఁ
గాఁ బదునాల్గు నీకరణి పేళ్లెందులే వివి డకారమ్ములై యెసఁగు నొకటఁ
బడఁతి,యురువడించి,వడఁకి,యడఁకువనాఁ,గడఁక, యడఁగి, జాడ*ముడిఁగి నాఁగ
నింక శకారమ్ము లెఱిఁగింతు శేబాసనునుడి యెత్త్వాత్వతఁ దనరు వినుఁడి
శింగాణి శిరి శేలు శీవిరి శేమంతి శేకరించెను శేరు శీదరంబు
శిరి శింగణావత్తి శిరిమిడితరటు శిరాజి శేమంబు శేరబడు లనఁగ
శాబాసనఁగ నిట్టిశబ్దములు పదునాల్గు †తెలుఁగునను శకారములగు నవల
మొదలను నడుమను దుది శకారము లున్న సంస్కృతశబ్దా లెసంగుఁ గొన్ని
శాలాశిఫా శేషశమశంఖశుభశుక్ర శీతశిలాశుచిశివ లనంగ
శలశక్ర శమిశీలశర్మశంపా శ్వేతశయశాలిశరశర్వశౌరు లనఁగ
శ్యామాశిఖాశిఖిశ్లాఘాశిరశ్శితశాబశయ్యాశ్లక్ష్ణశక్తు లనఁగ
శిక్యశక్యశ్లిష్టశిష్టశుభ్రశ్రోత్రశుక్లశఃఖశ్రవఃశ్రుతు లనంగ
శ్రద్ధాశ్లథాశచీశ్యేనశంకాశంకుశార్ఙ్గిశిశుశ్మశ్రుశంభు లనఁగ
శూలిశోణశ్రావ్యశుద్ధిశూకశ్లేషశీఘ్రశాణాశ్రితశ్రీ లనంగ
శాంతశుక్తిశయనశరణశబలశపథశమనశకలశతఘ్ను లనఁగ

---

* జాణయను నర్థమున నిది జాడయని యగపడలేదు.

† శింగాణి మొదలు పదునాల్గుశబ్దములును తెనుఁగున శకారము లని కలదు. ఇప్పుడు సకారముగా వాడఁబడుచున్నవి.

శంకరశేముషీశైవాలశాలూరశేఖరశ్వభ్రశిఖరము లన
నాశరకేశవకౌశికదాశార్హపేశలకౌశలపిశితము లన
దశమాశనమశకక్రశిమదశార్ణాభ్రశిమనిశీథలశునశిశిరము లన
నశ్రాంతసంశయవిశ్రామకుశలప్రశస్తవిశేషవిశాలము లన
నీశానదేశికవేశంతనాశకకశ్మలకూశ్మాండకశ్యపు లన
నాశ్చర్యనిశ్చయపాశ్చాత్యపశ్చిమశశకకృశానువిశదము లనఁగ
నైశ్వర్యవిశ్వాసశాశ్వతదశనవిశిష్టకిశోరనిశితము లనఁగ
నాశుగోశీరసుగాశంసువిశిఖవిశాఖకశేరునిశాంతము లన
వశవశావేశ్యాంశువంశదంశీరాశికాశకాశీకోశదేశము లన
బాలిశకర్కశాపభ్రంశసదృశాపదేశాశ్రయాశప్రదేశము లన
దాశకశాప్రాంశువేశదిశాపాశకుశనిరాశాదశాకోశము లనఁ
గీశపేశిప్రశ్నలేశాశువేశ్మాశ్మదృశ్యవాంశీపాంశువైశ్య లనఁగ
నాదేశకులిశపలాశనివేశసదేశప్రకాశనిస్త్రింశము లన
నిఁక సకారమ్ముల నెసఁగును గొన్ని శబ్దమ్ములు దాసనంత్రాసచమస
సీమాంతసీతులసీప్రసూతిస్వసాలసితవిహాయసోల్లసకిలాస
రాసలాసవికాసమాసరవాసరధూసరకేసరకాసరబిస
సితనాసికాసేకసిక్తబృసీస్మేరభసలవైసారిణప్రసవసస్య
పనసమాంసలహంసభసితసీతాసుతవిస్మయస్మయసీధుఘస్మరసుమ
వసనసునాసీరవాసవసిద్ధాసివాసనాభ్యాసవిలాసము లనఁ 900
దెనుఁగునను ఱకారమునకు ద్విత్వముగల్గు పేరులు తగుఁ గొన్ని పిఱ్ఱ లెఱ్ఱ
లఱ్ఱులు వెఱ్ఱులు కొఱ్ఱలు తొఱ్ఱలు బఱ్ఱెలు జెఱ్ఱులు గుఱ్ఱము లన
జిఱ్ఱులు జఱ్ఱులు కుఱ్ఱలు మొఱ్ఱలు కఱ్ఱలు కుఱ్ఱులు మఱ్ఱు లనఁగ
నఱ్ఱావు లిఱ్ఱులు పుఱ్ఱెలు ముఱ్ఱుఁబాల్ గొఱ్ఱెలు తొఱ్ఱులు కఱ్ఱి నాఁగ
వసిమీఱ నింకఁ గవర్గద్వితీయఖకారము లీపయిఁ గలుగుపేళ్ళు
పుంఖానుపుంఖవిశృంఖలాఖ్యాసంఖరింఖదసంఖ్యాకశృంఖల లన
దార్ఖంజనఖురళీనార్ఖాదలేఖకసఖేలనవిశిఖమూర్ఖు లనఁగ
సఖవిశిఖాశిలీముఖసుఖరవిశాఖఖండదుఃఖనఖతుఖ్ఖారము లనఁ
ప్రేంఖచ్ఛిలీముఖకంఖాణముఖఖగఖరఖురఖండాఖుఖడ్గము లన
ఖలఖేదఖన్యులూఖలమేఖలాఖగఖాతఖలీనాతిఖట్వము లన

శేఖరవై శాఖిశిఖరసఖిశిఖిశిఖిశిఖండకశతమఖము లనఁగ
ఖాదిరాఖేటకఖర్జూఖసూచిప్రముఖఖచితఖలపూనఖరము లన
తోఁ నింక వర్గచతుర్థఘకారము లైతగు నీపయి నాహ్వయములు
ఘంటాఘనాఘనఘ్రాణఘాతుకఘనఘీంకారఘృణిఘోరఘృష్టు లనఁగ
నోఘూఘుఘుర్మనిదాఘలంఘనమాఘలఘిమజంఘాలార్ఘ విఘటిక లన
నిర్ఘాతసంఘాతదీర్ఘజంఘామోఘసరఘామఘవమఘిపరిఘము లన
ద్రాఘిష్ఠఘూర్ణితశ్లాఘాప్రఘోషౌఘజఘనప్రఘణమేఘజాంఘిక లన
రాఘవఘస్మరలాఘవానఘపరిఘా*మాఘ్య ఘోణీశఘాసము లన
అర్ఘ్యనిరాఘాటదైర్ఘ్యదార్వాఘాటఘటనాఘటాసంఘుఘటము లనఁగ
ఘోటకఘంటికాఘోణాఘుమంఘుమోద్ఘాటనరఘుఘుణాఘుణ లనఁగఁ
దెలియఁగ వర్గద్వితీయథకారము లై రహిఁబొల్చుఁ బై పేరు లింకఁ
బార్థివమన్మథపార్థివావితథార్థి పృథురాట్ప్రమాథిసత్రాథ లనఁగఁ
దైథ్రికాతిథ్యర్థపార్థపృథుప్రథామంథానమంథరగ్రంథము లనఁ
బ్రీథప్రథమనాథగాథావ్యథాకుథాశ్వత్థామ మిథునకపిత్థము లన
గథ్యామనోరథగ్రంథిచైత్రరథోత్థపాథఃప్రథనరథప్రోథము లనఁ
మిథ్యాపథికతథ్యపథ్యపాంథసమర్థతీర్థనిశీథచతుర్థు లనఁగఁ
బ్రార్థనాసర్వథాపార్థయథాతథాతిథివికత్థననిశీథిను లనఁగ
యూథకంథాక్రోథిపీథీవమథుయూథిపథివరూథిమథప్రమథు లనంగ
నశ్వత్థపృథివికాయస్థావయస్థమస్థసమిదిత్థంభూతసార్థము లన
నస్థిరస్థేమస్థితిస్థగితస్థలస్థకిస్థుస్థవిరాతిథికము లనఁ
బ్రస్థానసంస్థావ్యవస్థామహాస్థాకరస్థసిక్థమిథిలాప్రస్థము లన
వరుసగా నిఁక మీఁద వర్గచతుర్థధకారము లనరును గోరువగను
గంధబంధురసింధుసైంధవసింధురరాధామధురిపువిరాధు లనఁగఁ
గంధరాంధదివాంధగంధబాంధవబంధుసంధానుసంధానసంధు లనఁగ
నంధకపరిపంధిదంధనాద్ధావిధాధూసరశ్రద్ధాతిధూర్తు లనఁగ
యుద్ధసన్నద్ధనిరుద్ధబద్ధాసిద్ధవిద్ధానిరుద్ధప్రసిద్ధు లనఁగఁ
బద్ధతిగోధాసముద్ధతాయుధసుధాపీవధాయోధనవిధము లనఁగ
బుద్ధసమిద్ధసమృద్ధకదధ్వాధ్వధైనుకాబధ్నత్ప్రధానము లన

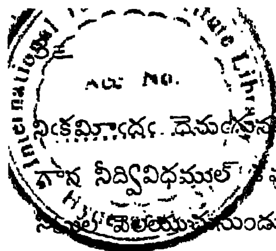
* పరిఖ యని కవర్గద్వితీయముగా నుండవలయును.

1. సమిత్ =కాష్ఠము. ఇది తవర్గ ద్వితీయాంతముకాదు.

ధైర్యాభిధానమాధుర్యధుర్యధూతధృతిపిధానధ్వస్తధృతము లనఁగ
ముగ్ధముగ్ధస్నిగ్ధదిగ్ధసమాధిధురంధరాంధోధ్వాంతకంధు లనఁగ
విధువిధుధ్వాంతధాత్రివిధివిధురవ్యాధియోధైధమానవిరోధము లన
బంధూకసంబంధగంధకసంధ్యావధిప్రతిషేధకధిషణు లనఁగ
వింధ్యాద్రిసౌగంధ్యసంధ్యానరంధ్రసంధ్యకసంధ్యాత్యవంధ్యము లన
నిర్ధారణార్ధాంగమర్ధరమర్ధర్ధవార్ధకస్పర్ధార్ధగీర్ధవు లన
వార్ధక్యగీతార్ధమూర్ధన్యవర్ధకివర్ధితాయోధ్యావర్ధకు లన
వార్ధశ్రద్ధోవార్ధిమూర్ధగోవర్ధనహార్ధషికాంతర్ధనిర్ధను లన
ధ్రువధునివ్యాధోవిధుంతుదాంతర్ధానశోధనధృతిధూపసాధము లన
దోర్ధృద్ధాయ్యాస్నిగ్ధదోగ్ధ్రీవధూధవశ్రద్ధాప్రబుద్ధప్రవృద్ధు లనఁగ
స్తబ్ధరోమవిలబ్ధలుబ్ధకప్రారబ్ధలబ్ధాబ్ధిలబ్ధిసంలుబ్ధు లనఁగ
గృధ్రమహీధ్రారిలోధ్రసధ్రీచీనరంధ్రనీరంధ్రపురంధ్రు లనఁగ
నింధనసింధుజలంధరసంబాధవర్ధిసైరంధ్ర్యాంధ్రవంధ్య లనఁగ
బుఘ్నవర్ధ్మఘ్నధీబ్రధ్నబుధ్నమధురాదధిశతధాసీధునిధు లనంగ
ధూమధావనసాధుధామధర్మధిషణామాధవాభిధమధుమాధవు లన
బోధమేధోపాధిసాధారణవిధాతృమధురమధూళికామధువు లనఁగ
నాధ్మాతవేధోధిసిధ్మలభూధరదేధ్మీయమానసుధేధ్మ లనఁగ
మేధ్యమధ్యధ్యానసాధ్యవధ్యారాధ్యమధ్యమాధ్యాహారబాధ్యము లన
ధారణాధోరణధోరణీధారాళధారాధురీణధూర్ధీరు లనఁగ
నధరాధరాధోక్షుబుధవధూధానుష్కధూర్వహాధారేయ ధుర్య లనఁగ
సాధకనిమధప్రసాధనముగ్ధనుర్ధారణీవారిధిధరణు లనఁగ
నిధువనధ్వజనీపరిధిబధిరీధ్వజారాధనద్వైధశరధు లనంగ
మాగధసాన్నిధ్యగాధప్రణిధిసముత్సేధావరోధనిషేధము లన
గాధేయవిధిపరివ్యాధమపశాపధశపధ[1] రాధేయవిశ్లథము లనఁగ
ధన్వధూర్జటివిరోధకృదనురాధాకబాధానుబంధిప్రబంధము లనఁ
బరిధావిసిద్ధార్ధి బహుధాన్యసుమధిరోద్గారిసాధారణధాతువు లనఁ
గ విరోధినిధనధాతువసుధాధ్యేతవ్యధర్మధర్మాధానధర లన నిఁక
సౌవిదల్లుఁ డనంగ దౌవారికుఁ డనంగ సౌవీరనృపతినాయకావన మన

1. శపథ—ద్వితీయాంతము.

వెలయు సంస్కృతమున ద్విత్వంబు లేని మధ్యవకారనామంబు లవని నింకఁ
గనఁ దెనుంగునను వకారములకు ద్విత్వములు గల్గి కొన్ని పేరులు చెలంగు
అవ్వ కవ్వము చివ్వ క్రొవ్వు బువ్వము గవ్వ నివ్వటి ల్లవ్వము గువ్వ లనఁగ
బువ్వ జవ్వలు నవ్వు నెవ్వగ నువ్వులు లవ్వ జవ్వలు మువ్వ లనఁగ నింకఁ
గ్రయ్యసాన్నాయ్యనికాయ్యధాయ్యాక్షయ్యజయ్యసాహాయ్యసంచాయ్యపాయ్య
శయ్యాదిశబ్దాలఁ గియ్యవళ్లు దనర్చు నీకియవళ్లు రా కెనఁగునట్టి
పదములు తగు నింక వైయాసికార్తికయహైయంగవీనవైయాయికు లన
వైయాత్యమనఁగను వైయాకరణులు న్యైగ్రోధములు ద్వితీయలు నన రమ
ణీయతదీయత్వదీయమదీయాస్మదీయులు నా యుష్మదీయు లనఁగఁ
గమనీయతపనీయగణనీయవంధ్యఘటీయు లనఁగ భవదీయు లనఁగ
నింకమీఁద మకారసంకలితహకారములు కొన్ని దనరారుఁ దెలివిడిగను
గనుఁడు జిహ్మజిహ్మగబ్రహ్మజిహ్మగబ్రాహ్మణు లనఁ బరబ్రహ్మ మనఁగ
నింక రంహహోంహప్రబృంహణసంహితాసంహతిసంహారసింహాసంహ
ననము లన్నబ్దములఁ గనఁగ ననుస్వారయుతహకారమ్ములై యొప్పు నిటులు
నింకమీఁద హకారసంకలితవకారము లగుచుఁ గొన్ని రాజిలుచు నుండుఁ
బ్రహ్వగహ్వరకహ్వవిహ్వలాహ్వనాహ్వబహ్వశిబహ్విష్ఠజిహ్వ లనఁగ
గుహ్యసముహ్యదందహ్యమానగ్రాహ్యకేతిహ్య లనఁగ వాహ్యాళి యనఁగ
సహ్యజాబాహ్యాపవాహ్యగుహ్యకసహ్యవాహ్యలేహ్యము లన వఱలుపదము
లన్నియు నిర్బంధులై కియ్యవళ్లతోఁ గూడుకయుండు నీజాడ నింక
నిర్ణయస్వర్ణదీమర్ణితిగీర్ణాధులనుశబ్దములముంచుఁ ద్రినయన మను
శబ్దమునందు నెసఁగు ద్వితీయనకారములకు ణకారము గలుగ దటుల
నల్లయాచార్యాని యనుశబ్దమునకు లే కర్ణవర్ణాక్షుల్ ణకారము లేక
ద్రుహిణప్రుతధ్రువప్రపదత్రుటిప్రమభ్రూభ్రుకుంసశ్రుతిస్రుక్స్రవములు
క్రూరవిశ్రుతశతక్రుకుద్ధశత్రుకస్రుభ్రూణములు కొమ్ముతోడిక్రూర
లింక వట్రువసుడి పొంకమౌ శబ్దాల పేరులు తగుఁ గొన్ని భృంగశృంగ
కృపకృషికృతిభృతినృపసృణిపృథువృత్తిధృతిమృదుదృషభృగుపృథులవృజిన
విసృమరాసృక్సృతిఘుసృణమసృణగృహాకృత్తిప్రసృతిదృప్తవృద్ధిశృప్త
వృక్షావృషభపరివృషకృత్స్నమృధ్యృతగృధ్నుకృంతనబృసీతృణసృగాల
దృగ్దృష్టిఘృణిఘృష్టికృకవాకుమృగవృష్టితృష్ణాదృషత్పృషత్తృష్ణ లనఁగ

నీకృతిన్ద్రాక్షాదుల దేమహత్వమున బృథివి యన్నెరొందుఁ గాక కడమ కొమ్ముక్రార లగును
గాన నీద్వివిధమ్ములౌ కవులు ప్రాసస్థలులౌ తెలిసి పద్యంబుల నిలుప మిగుల
సుతల వెలయుచునుండు నానెల్లకృతులఁ, జగతినాచంద్రతారార్కమగుచునిదియు
వ్రాయఁ జదివిన వినిన నెవ్వారికైన, విభవములు గల్గు నీకృప వేంకటేశ.

పంచచామరము. ఘనాఘనాతికాంతికాంతకాంచనాక్షశాసనా
జనాసశాక్షనాచనాక్షశాసనాజపాలకా
ఘనాఘనావనాఘనాఘకాలపాకనాశనా
ఘనాఘనాశనాకపారిఖండనారమాధవా.

—: ఇది త్రిశూలబంధము :—

ఘ		తి		లకా, ఘనాఘనావ
నా	తి	కాం	చనాక్షశాసనా, జపా	రిఖండనారమాధవా.
ఘ		త		కనాశనా, ఘనా

ఈపద్యమునకర్థము:—ఘనాఘనాతికాంతికాంత- ఘనాఘన=మేఘుని యొక్క, అతికాంతి=అతిశయమైన కాంతివంటి కాంతిచేతను, కాంతా=ఒప్పెడివాఁడా! కాంచనాక్షశాసనా-కాంచనాక్ష=హిరణ్యాక్షునికి, శాసనా=శిక్షకుఁడైన వాఁడా! జనాసశాక్ష- జన=జనులవిషయమై, అ=అంతటను, సశ=కాంతితోఁ గూడినటువంటి, అక్ష=కన్నులుగలవాఁడా! నాచనాక్షశాసనాజపాలకా- నా=జ్ఞానప్రధానమైనటువంటి, చ=చంద్రునికిని, న=వినాయకునికిని, అక్షశాసన=జితేంద్రియులకును, అజ=బ్రహ్మకును, పాలకా=పాలకుఁడైనవాఁడా! ఘనాఘనావనా=గజరక్షకుఁడా; ఘనాఘకాల- ఘన=ఘనమైన, అఘ=పాపమునకు, కాల=అంతకుఁడా! పాకనాశనాఘనాఘనాశ- పాక=చిన్నవాండ్రను, నాశనా=కొట్టుటకు, అ=హేతువైన, ఘనాఘన=ఘాతుకులను, అశ=హరించువాఁడా! నాకపారిఖండనా- నాకపారి=రాక్షసులను, ఖండనా=ఖండించెడివాఁడా! రమాధవా=ఓలక్ష్మీధవుఁడా!

ఇందులకు నానార్థరత్నమాలికానిఘంటుప్రయోగములు.

సః పుం స్యుమాసుతే వాయౌ దేహే కాంతే తు సా స్త్రియామ్.
చ స్తురుష్కే స్వ రేచాపే[1] చకోరే చంద్రమస్యపి.

1. చాపే- అనుటకు చోరే అని కలదు.

శాస్త్రీయాం దేవపూజాయాం శక్తౌ శోభావరేణ్యయోః కంపేవిత్తే భారే యుగాగ్రయోః.
హేరంబే నః పుమాన్ నాస్త్రీ నాభా(సం)సుజ్ఞానవాద్యయోః.
అకారో బ్రహ్మవిష్ణ్వీశకమఠేష్వంగణేరణే
గౌరవేన్నః పురే హేతౌ భూషణేంభూ్రవుమేబ్జయోః.
శక్రఘాతుకమత్తేభవర్షుకాబ్దఘనాఘనాః. (ఘనాఘనస్త్వ న్ద్రే, వర్షుకమేఘేఘాతుకమత్తేభే) అని ముద్రితప్రతి.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్పెరుంబూదూరియతిరాజాచార్యవర్యకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తాంధ్రకవితాసామ్రాజ్యధురంధర నీతియుగంధర నందవరకులకలశజలధిపూర్ణిమాచంద్ర సత్యహరిశ్చంద్ర వాసిష్ఠగోత్ర ప్రశస్తాశ్వలాయనసూత్ర కార్యఖడ్గప్రవీణ కామినీజనపంచబాణ కర్ణాటతుండీరచోళపాండ్యమండలప్రముఖాఖిలమహీమండలాఖండలదత్తమత్తసింధురసైంధవాందోళికాచిరత్నరత్నకాంచనాంబరాదివస్తుప్రశస్తమందిర నిరంతరవసదిందిర సకలకళావిచక్షణ నిఖిలశుభలక్షణలక్షణకవి వేంకటపత్యమాత్యాభిధానాస్మద్వరవిరచితంబును మంగమాంబాసమేతగణపవరాప్పయమంత్రిమణివిఖ్యాతమజ్జనకరూపాల మేల్మంగాసనాథతిరువేంగళనాథాంకితంబును నగు సర్వలక్షణశిరోమణి యను మహాకావ్యంబునందలియాంధ్రకౌముదియందు నాంధ్రోద్భవకారణంబును బంచవిధాంధ్రభాషాస్వరూపంబును సంజ్ఞాప్రకరణంబును నజంతసంధినిరూపణంబును హలంతసంధిప్రచారంబును విభక్తినిర్ణయంబును నవ్యయపద్ధతియును స్త్రీప్రత్యయకథనంబును కారకగ్రథనంబును సమాసభేదంబును తద్ధితపదనిష్పత్తియు సుప్తిఙంతవాచకవిన్యాసంబును గృదంతప్రత్యయరీతిభావార్థప్రతిపాదనంబును వికల్పజశ్త్వాదేశవిధంబును సామాన్యవిశేషసూచకంబును శకారసకారభేదనిశ్చయంబును ఖఘుధథవర్ణసరణియును వకారయకారద్విత్వశబ్దమార్గంబును సంయుక్తహాకారశబ్దభేదప్రకటనంబును రేఫఋకారవివరణంబును గలయది తృతీయోల్లాసము.

కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులో వెలకు దొరకు గ్రంథములు.

1	విప్రనారాయణ చరిత్రము-చదలువాడ మల్లయ్యకవి	రు 0	8
2	జైమినిభారతము-వచనము-వేంకటకృష్ణప్పనాయఁకుఁడు ...	0	12
3	కవిజనాశ్రయము-వేములవాడ భీమకవి	0	10
4	చంపూ రామాయణము-ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి	1	0
5	నీతిసీసపద్యశతకము-తాళ్ళపాక పెదతిరుమలార్యుఁడు	0	2
6	యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము-జ. రామయ్యపంతులుగారు ...	0	8
7	జ్యోతిశ్శాస్త్రసారము-శ్రీమాన్ కపిస్థలం కృష్ణమాచార్యులుగారు ...	0	8
8	జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము-శిష్టు సర్వశాస్త్రికవి	0	2
9	సర్వేశ్వరశతకము-యథావాక్కుల అన్నమయ్యగారు	0	3
10	కావ్యాలంకారచూడామణి-విన్నకోట పెద్దయకవి	0	8
11	అకారాద్యముద్రిత గ్రంథసూచిక	0	8
12	ప్రాకృతభాషోత్పత్తి-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు ...	0	12
13	శివతత్త్వసారము-మల్లికార్జునపండితారాధ్యులు	0	12
14	చంద్రభానుచరిత్రము-తరిగొప్పుల మల్లన్నకవి	1	0
15	శివరాత్రిమాహాత్మ్యము-శ్రీనాథమహాకవి	0	12
16	ఆర్యభాషావిభాగము-శ్రీమాన్ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు ...	0	8
17	హరిస్వరంగములు-కొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు	0	8
18	నారసింహపురాణము—ఉత్తరభాగము-హరిభట్టు	1	0
19	మన్నారుదాసవిలాసనాటకము—రంగాజమ్మ	0	8
20-21	కాళిందీకన్యాపరిణయము (రెండుభాగములు) అహోబలపతి ...	1	4
22	రెడ్లనాఁటి రెండుశాసనములు	0	4
23	ఆంధ్రధాతుమాల—చిన్నయసూరి	0	12
24	శాసనపద్యమంజరి	0	12
25	శతకసముచ్చయము (ప్రథమభాగము)	0	12
26	పరిషత్పుస్తకభాండాగారము. (ద్వితీయభాగము)	0	8
27	సూత్రాంధ్రవ్యాకరణములు—చిన్నయ్యసూరి	0	8
28	రసాభరణము—అనంతకవి.	0	8
29	ఆంధ్రశబ్దచింతామణి-బాలసరస్వతికృతాంధ్రటీకోపేతము ...	0	8
30	షోడశకుమారచరిత్రము-వెన్నెలకంటి అన్నయ్య	0	8
31	హంససందేశము-కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు	0	2
32	శతకసముచ్చయము (ద్వితీయభాగము)	0	10
33	రాయవాచకము	0	8
34	సింహాసనద్వాత్రింశిక-ద్వితీయభాగము-గోపరాజకవి	0	10